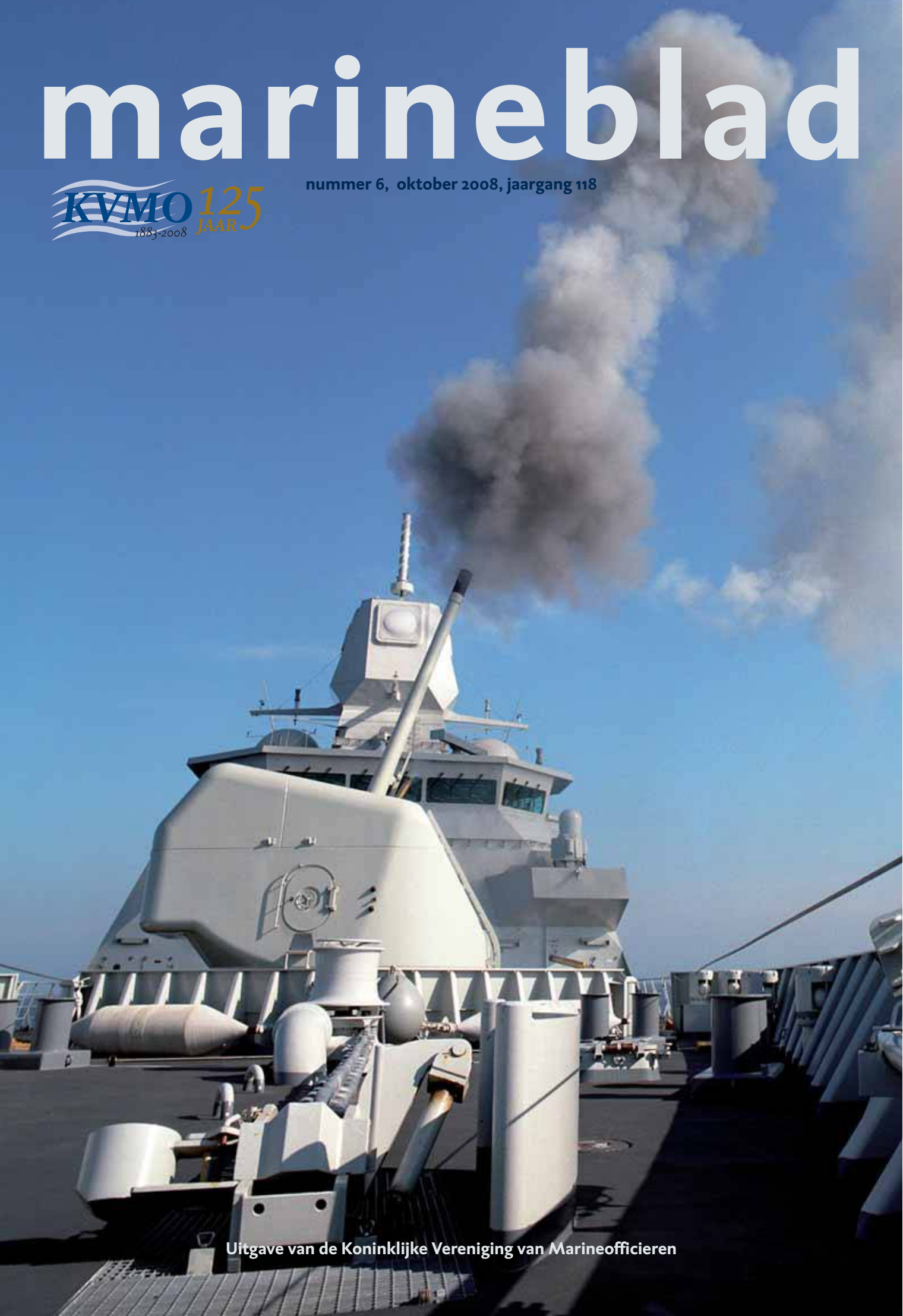

marineblad

KVMO 125
1883-2008 JAAR

nummer 6, oktober 2008, jaargang 118

Uitgave van de Koninklijke Vereniging van Marineofficieren

inhoud

- 3 Column voorzitter KVMO
- 4 Reportage
Interview met de kiezer
- 8 Reacties
- 8 Cartoon
- 9 Arbeidsvoorwaarden
Is Defensie nu al het slachtoffer van de vergrijzing?
- 12 Onderzoek
Ongewenst gedrag bij de Nederlandse krijgsmacht
- 15 Boeken
- 16 In beeld
W. Klaas
- 18 Techniek
Vulcano: de lange arm van het LCF
- 23 Boeken extra
- 27 Column
Ko Colijn
- 28 Terug naar de KM
B. van den Broek
- 30 Terugblikken met
Vice-admiraal b.d. mr. J.H.B. Hulshof
- 33 Opinie
Van Speijk
of toch liever niet de lucht in...
- 38 KVMO-zaken
Jubileumconcert KVMO-KIM

Hoe belangrijk vindt de Nederlander defensie?

4

Vulcano: over het voorzien in behoefte van ondersteuning vanaf grote afstanden

18

Vice-admiraal b.d. mr. J.H.B. Hulshof blikt terug op zijn marineloopbaan

30

Was opoffering van Van Speijk een wanhoopsdaad?

Het Marineblad is een uitgave van de Koninklijke Vereniging van Marineofficieren en verschijnt 8 keer per jaar

Colofon

ISSN: 0025-3340

Redactie

Mw. drs. M.L.G. Lijmbach, hoofdredacteur
KLTZ P.J. van Maurik

Artikelencommissie

LTZA 1 mr. A.J.A.M. Maas, LTZT 2 OC F.G. Marx
M.Sc., LTZE 2 OC ir. W.L. van Norden, KTZE ir.
V.C. Rademakers, KTZ b.d. L.J.M. Smit,
LNTKOLMARNs drs. A.J.E. Wagemaker MA

Medewerkers:

Mw. drs. Z. Borgeld, LNTKOLMARNs H.J.
Bosch, J. Margés, LTZ 1 ing. M.E.M. de Natris,
prof.dr. J. Colijn, H. Boomstra (cartoon),
AVDD (foto's, tenzij anders vermeld)

Adres redactie

Wassenaarseweg 2-B
2596 CH Den Haag
Tel. 070-383 95 04
marineblad@kvmo.nl
www.kvmo.nl

Vormgeving

Frank de Wit
Tel. 038-455 17 54

Drukwerk

Plantijn Casparie Zwolle
Postbus 1025
8000 BA Zwolle

Advertenties

070-383 95 04

Abonnementsprijs

Voor leden van de KVMO is het Marineblad gratis
Niet-leden betalen € 49,50 (NL) of € 69,50 (buitenland)

Copyright Marineblad

Overname van artikelen is enkel toegestaan na schriftelijke toestemming van de redactie en onder uitdrukkelijke vermelding van de bron. Artikelen in het Marineblad vertolken niet noodzakelijk de visie van het hoofdbestuur van de Koninklijke Vereniging van Marineofficieren of van de redactie. De inhoud van artikelen blijft geheel voor verantwoording van de auteur(s). De wijze van aanleveren van artikelen is in te zien op www.kvmo.nl/marineblad.

Adreswijziging

Zo tijdig mogelijk schriftelijk doorgeven aan: Secretariaat KVMO, Antwoordnummer 93244, 2509 WB Den Haag (geen postzegel nodig) of secretariaat@kvmo.nl

Foto Cover:

127 mm OTO Breda kanon a/b van een LCF vurend onder een hoge elevatie. (AVDD)

KLTZ P.J. VAN MAURIK,
VOORZITTER KVMO

Onderweg

Het is enkele weken na Prinsjesdag en de defensiebegroting is opnieuw onvoldoende om de krijgsmacht goed draaiende te houden. De vrije val van de defensiebegroting ten opzichte van het BBP gaat gewoon door en heeft ondertussen een beschamend laag niveau gekregen. Enkele politieke partijen beginnen dat te beseffen maar daarmee is het schip nog niet van de wal afgekeerd. Wat echt telt is wat de politieke partijen bij de volgende verkiezingen de kiezers zullen voorleggen zodat zij hun stem kunnen bepalen. Uit opiniepeilingen ontstaat helaas geen duidelijk beeld over de kiezer dus heb ik in het openingsartikel getracht een andere methodiek toe te passen.

Dit Marineblad is wat inhoud betreft mogelijk prikkelender dan wat u van ons gewend bent. Dat ligt niet alleen aan ons, maar zeker ook aan de kopij die ons wordt aangeboden. Het valt ons op dat leden meer kritische, opiniërende artikelen aan willen leveren. Hier zijn we blij mee, zolang ze op argumenten gebaseerd zijn en ze goed zijn uitgewerkt. Dan kan de discussie gaan over de inhoud, minder over de vorm en al helemaal niet over de schrijver. Het artikel over Van Speijk zal, zo denken we, wel tot gemengde reacties leiden. Heldendom, martelaarschap en leiderschap worden op prikkelende wijze aan de kaak gesteld. Maar in de moderne tijd weer relevanter dan soms gedacht.

Het vergt, vind ik, enige moed om openlijk kritiek te uiten op zaken bij de marine, of het nu om gebeurtenissen uit het verleden of heden gaat. Het is een kleine wereld en de lijntjes zijn kort. Er wordt goed naar elkaar gekeken en we zijn terecht niet bang om elkaar kritisch aan te spreken. Dat is goed, mits we de bal blijven spelen en niet op de man. Het Marineblad ontvangt ook kritiek en we nemen die altijd serieus. Dit gezegd hebbende wil ik ook onze leden die het Marineblad complimenteren hartelijk danken. Het is altijd fijn als iemand een schouderklopje durft te geven. Soms vraagt dat meer moed.

Voor het najaar wil ik u attenderen op de verschillende vieringen van ons 125-jarig jubileum, waarover meer info in en bij dit Marineblad. Op wetenschappelijke, culturele, professionele en feestelijke wijze zullen wij zowel die 125 jaar als het 25 jaar Koninklijk predicaat gepast onderstrepen. Ik mag u daarbij dankbaar melden dat het Hare Majesteit heeft behaagd dit predicaat ook voor de volgende 25 jaar te bestendigen. En ik wil u vast aankondigen dat u als lid van de KVMO aan het eind van dit jaar een aantal originele geschenken in het kader van het jubileum zult ontvangen.

Komt u vooral op 4 november naar ons Jubileumcongres in Amsterdam. Er zijn 300 plaatsen beschikbaar en kijkt u eens om u heen of u een collega in ander uniform wilt meenemen. Een deel van de plaatsen zullen we aan hen beschikbaar stellen. Volgt u de website voor meer details en andere bijzonderheden.

Interview met de kiezer

• Door: KLTZ PJ. van Maurik

Enkele weken geleden gaf minister Verhagen aan dat er meer geld nodig is voor de krijgsmacht. Hij verwoordde daarmee een stille kreet van veel militairen voor wie het budgettaire water aan de lippen staat. Maar hij liep daarmee ook vooruit op de “Verkenningen” die minister Van Middelkoop is begonnen. Minister Bos van Financiën meldde de dag erna dat er geen geld bij komt. Behalve dat hij daarmee de problemen van de krijgsmacht ontkent liep ook hij vooruit op de “Verkenningen”. Het is duidelijk dat het een spannende zaak wordt.

Geen van deze ministers zal echter in dit dossier een beslissing nemen. Over anderhalf jaar zijn er verkiezingen en dan ligt de bal bij de kiezer. En dus zijn de media nu al alert om via peilingen uit te vinden wat de mening van de gemiddelde Nederlander is. Op de vraag “Moet er meer geld naar defensie?” kwamen er recent verwarrende uitslagen. In de ene poll bleek 35% voor en 65% tegen. In de andere bleek het fifty-fifty en in een derde bleek het 70% voor en 30% tegen. Wat wil de Nederlander nu eigenlijk? Hoe belangrijk vindt hij defensie? Zijn (en haar) antwoord bepaalt immers of er wel of niet meer geld voor de krijgsmacht wordt uitgetrokken.

De Nederlander

Om de hierboven gestelde vragen te beantwoorden is de gangbare methode – d.m.v. het stellen van algemene vragen de gemiddelde

mening peilen – niet erg bruikbaar. Het is namelijk niet duidelijk waarom de Nederlander voor of tegen is. En belangrijker; de “gemiddelde Nederlander” bestaat niet en kan ook geen zetels in de Tweede Kamer bepalen. Om dit probleem nog te vergroten neemt het aantal “zwevende kiezers” al jaren toe. Naar schatting zijn die nu goed voor 25 tot 40 zetels. Waarom zij zweven is niet helder maar wel belangrijk om de verschillen in peilingen te kunnen verklaren. Om dit probleem op te lossen zou je de Nederlanders open vragen moeten stellen door middel van een interview. Open vragen geven meestal betere antwoorden en je kunt doorvragen.

Achter de vraag ‘Moet er meer geld naar defensie?’ zit natuurlijk ook de vraag ‘Bent u in beginsel voor of tegen de krijgsmacht?’. Het is dus van belang de vraag ‘Bent u voor of tegen...’ uiteen te rafelen in verschillende deelvragen. Is hij of zij in beginsel voor of tegen, of alleen tegen aanwezigheid van militairen in bepaalde crisisgebieden? Of alleen voor, onder bepaalde randvoorwaarden? Daarnaast varieert de persoonlijke mate van belang van deze aspecten. De algemene vraag is onder te verdelen in vier deelvragen.

- 1. Wilt u een krijgsmacht beschikbaar hebben?
- 2. Wilt u de krijgsmacht inzetten?
- 3. Is de krijgsmacht goed genoeg voor inzet?
- 4. Wordt geld voor de krijgsmacht goed genoeg besteed?

Dit soort vragen zou je in een interview kunnen stellen. Uit de verschillende antwoorden is dan een beeld te vormen. Nu is het helaas onmogelijk om genoeg Nederlanders daarvoor te interviewen en dus is een alternatief nodig. Een die bepaalde groepen met vergelijkbare belangen en motivaties kan herkennen. Sinds enkele jaren doet de firma Motivaction dit op basis van een Mentality™ model.¹ Dit model deelt Nederlanders in op twee assen, eentje voor zijn positie op de materiële status-as en eentje op een immateriële waarden-as. In deze grafiek zijn acht clusters zichtbaar die elk een bepaald archetype Nederlander voorstellen. De Nederlander is volgens dit model te ‘vangen’ in een archetype met omschrijvingen van zijn belangen en interesses. Daarnaast wordt een mening beïnvloed door persoonlijke ervaringen. Deze zorgen voor variatie binnen een of meer clusters. Zo is er het beeld dat de kiezer uit de beschikbare media kent. Het aanbod wordt steeds groter en daarmee ook de variatie in boodschappen. Ten tweede kennen sommigen een militair of ex-militair, waaronder de veteranen, in de directe omgeving. Zij vullen het algemene mediabeeld aan of corrigeren dit. Ten derde kan er een positieve of negatieve houding tegenover globalisering zijn waardoor een vermoedelijk een variatie op de waarde-as ontstaat. Inzicht in deze groepen kan een beter antwoord opleveren op onze hoofdvraag. Maar op basis van opiniepeilingen en uitingen van verschillende mensen is wel een hypothese te vormen over de mening van deze groepen over de krijgsmacht.

Acht Nederlanders

Laat ik u daarvoor eerst de, met door mij bedachte namen, archetypen voorstellen, inclusief hun percentage als deel van de totale bevolking tussen 15 en 80 jaar:

ACHT NEDERLANDERS:	
Jan van Reker (67) uit Kampen:	(18%) TB: Traditioneel burger Uit de moralistische, plichtsgetrouwe en op de status-quo gerichte burgerij die vasthoudt aan tradities en materiële bezittingen.
Ardan Fazili (42) uit Delft:	(22%) MB: Modern burger Uit de conformistische, statusgevoelige burgerij die het evenwicht zoekt tussen traditie en moderne waarden als consumeren en genieten. Een deel van de zwevende kiezersgroep.
Jan Kees de Blaren (34) uit Heiloo	(8%) NC: Nieuwe Conservatief Uit de liberaal-conservatieve maatschappelijke bovenlaag die alle ruimte wil geven aan technologische ontwikkeling, maar zich verzet tegen sociale en culturele vernieuwing.
Tineke Boerman (49) uit Almere	(9%) GO: Gemaksgeoriënteerde Een impulsieve en passieve consument die in de eerste plaats streeft naar een onbezorgd, plezierig en comfortabel leven. In deze groep zit een belangrijk deel van de zwevende kiezers.
Helena Tzarmus (27) uit Hengelo	(13%) OM: Opwaarts mobiel Een carrièrerichte individualist met een uitgesproken fascinatie voor sociale status, nieuwe technologie, risico en spanning. Erg mobiele groep kiezers die beweegt tussen bijna alle partijen.
Janneke Bosseveen (38) uit Leiden	(10%) KO: Kosmopoliet Open en kritische wereldburger die postmoderne waarden als ontplooiën en beleven integreert met moderne waarden als maatschappelijk succes, materialisme en genieten. Typische groep met hoger opleidingen.
Eric Postmaker (21) uit Amsterdam	(10%) PH: Postmoderne hedonist Een pionier van de beleveniscultuur, waarin experiment en het breken met morele en sociale conventies doelen op zichzelf zijn geworden. Kiezer met relatief weinig politieke belangstelling.
Agnes Zijdemann (52) uit Nijmegen	(10%) PM: Postmaterialist Maatschappijkritische idealist die zichzelf wil ontplooiën, stelling neemt tegen sociaal onrecht en opkomt voor het milieu. Erg betrokken en vooral te vinden in activistische partijen.

De vervolgstap is te bedenken hoe deze acht Nederlanders de vragen zouden beantwoorden. Om beperkingsredenen is steeds voor vier van hen een antwoord geformuleerd. Vervolgens zijn daar bekende gegevens uit de publieke ruimte en uit peilingen naast gelegd. Op basis van deze beelden zal ik meninghypotheses over de krijgsmacht bij de acht archetypische clusters omschrijven.

Deelvraag 1: Wilt u een krijgsmacht beschikbaar hebben ?

Jan: Ja, het is een taak van de staat om zijn inwoners te verdedigen tegen bedreigingen. (TB)
Tineke: Ja, maar ze moeten militairen ook inzetten om de veiligheid in de buurt te garanderen. (GO)
Janneke: Ja, tenminste als dat voor de juiste doelstellingen is en als onderdeel van een gemeenschappelijk Europa. (KO)
Agnes: Nee, het leger is een machtsmiddel dat gebruikt wordt om de armen in de wereld te onderdrukken. (PM)

Uit onderzoeken blijkt dat 80% van de Nederlanders vindt dat de krijgsmacht in meer of mindere mate noodzakelijk is. Dit percentage blijkt langdurig constant met slechts een kleine dip naar 70% halverwege de negentiger jaren. Deze groep ziet de krijgsmacht als een verzekering tegen veiligheidsproblemen. De meeste tegenstanders vinden dat internationale of zelfs nationale veiligheid op pacifistische wijze moet worden bereikt. Uit specifieke polls gericht op de mogelijke inzetbaarheid blijkt dat het belang van internationale veiligheid groeit. Zo steeg het percentage dat de krijgsmacht op vredes- of anti-terrorisme missies wil sturen in enkele jaren van 40% naar 60%

Deelvraag 2: Wilt u de krijgsmacht inzetten ?

Eric: Nee, wat moeten wij nu in Afghanistan en Afrika. (PH)

Jan-Kees: Ja, er moet een actieve antiterrorist strategie zijn en dat kan alleen door ze op te zoeken. (NC)

Helena: Nee, want we lopen steeds blind achter Amerika aan. (OM)

Ardan: Soms wel en soms niet, ik begrijp de keuze van de regering niet maar denk dat ze wel weten wat ze doen. (MB)

Uit peilingen over specifieke missies blijkt dat slechts 30 à 40% deze keuze tot inzet waardeert. Het beeld erover is niet geheel duidelijk. Daarbij valt op dat er een variatie die lijkt samen te hangen met de mate van succes of perceptie van succes. Dus een succesvolle missie wordt achteraf hoger beoordeeld dan een mislukte of een die nog bezig is. Ten aanzien van de verhouding tussen verwachting en resultaat speelt de media een belangrijke rol en kunnen zij die verhouding beïnvloeden. Daardoor is de rol van de overheid als beslissers cruciaal. Wel kunnen verschillende meningen aangeven dat discussie belangrijk wordt gevonden. Immers, weinig belang geeft weinig discussie en dan weinig variatie. Antwoorden lijken ook afhankelijk voor het onderliggende wereldbeeld en houding over globalisering.

Deelvraag 3: Is de krijgsmacht goed genoeg voor inzet ?

Jan: Ja, maar ik denk dat Nederland dat onvoldoende vindt. Ik heb nooit over mijn Indie-tijd mogen vertellen. En ze geven te weinig geld. (TB)

Tineke: Ja, mijn zoon is nu marinier geworden en twee van zijn vrienden zijn net terug uit Afghanistan. Dat zijn goede jongelui. (GO)

Jan-Kees: Ja, ze hebben goede mensen. Ik heb er een paar in mijn bedrijf. (NC)

Agnes: Dat denk ik wel, de meeste militairen doen hun best. Ze worden alleen voor de verkeerde dingen ingezet. (PM)

Opmerkelijk is dat de waardering voor de inzet van de Nederlandse militair nog nooit zo hoog is geweest. Uit onderzoeken van het Veteraneninstituut blijkt meer dan 70% van hen militairen te steunen. Ook waardering voor de inzet van ex-militairen in oude missies met zo'n 10% gestegen. Vermoedelijk door grotere aandacht voor veteranen. Wel blijkt een verschil bij de soort missies maar daarbij valt op dat er tussen waardering voor de militair en de politieke redenen voor de missie een opvallend en constant verschil van 25% blijft. Hoe dichter bij een militair is, hoe meer aandacht en waardering hij krijgt. Tussen de groepen met directe kennissen en

zonder directe kennissen liggen percentageverschillen van 10 tot 20%. Daarbij is het interessant te constateren dat het aantal mensen dat militairen in hun kennissenkring heeft groeit. Er zijn nu 165.000 veteranen en 60.000 militairen en deze groep groeit met 5.000 per jaar. Door de achtergrond van veel militairen is dat waarschijnlijk vooral zo in de kiezersgebieden buiten de Randstad. Onder meer door opleidingsniveaus zijn de militairen in bepaalde archetypische groepen meer te vinden dan anderen.

Deelvraag 4: Wordt geld voor de krijgsmacht goed genoeg besteed ?

Helena: Nee, ze verknoeien veel geld aan megaprojecten, net zoals de rest van de overheid. (OM)

Ardan: Weet ik niet, maar als ze net zo werken als overal twijfel ik daar wel aan. (MB)

Eric: Nee, elke cent aan de overheid is teveel. (PH)

Janneke: Nee, geloof er niks van. Ik heb bij de overheid gewerkt en ben weggegaan. Ik kon er mijn ideeën niet kwijt. (KO)

Het lastige bij het beantwoorden van deze vraag is dat er nauwelijks onderzoek naar wordt gedaan. Er zijn wel aanwijzingen te vinden in onderzoek over de overheid in zijn algemeen.

Onderzoeken geven aan dat het vertrouwen in de overheid als bestuursorganisatie afneemt. Er zijn nog geen grote onderzoeken specifiek naar Defensie als organisatie geweest. Maar onderzoeken elders, naar de bouwfraude, het onderwijs en binnenkort de grote ICT-projecten, zijn niet geruststellend.

'de "zwevende" groep kiezers voor militaire zaken bedraagt 30 tot 40%'

Het verschil tussen steun voor militairen en het gebrek aan steun voor de missiekeuze van de regering kan ook in deze context worden verklaard. Slecht nieuws over mislukte projecten en reorganisaties zullen een negatief effect hebben op de beeldvorming van kiezers over de overheid. Op deze beeldvorming kunnen reorganisaties alleen positief effect hebben als echte verbeteringen in doelmatigheid kunnen worden aangetoond. En wat voor de overheid geldt, geldt ook voor Defensie. Het is niet onwaarschijnlijk dat de beeldvorming over Defensie als organisatie negatief is. De krijgsmacht zal daar de negatieve effecten van ondervinden. Dit punt lijkt de achilleshiel van elke discussie over toewijzing van meer middelen. De vraag is natuurlijk of Defensie het slechter doet dan andere ministeries. Onderzoeken, zoals van de Algemene Rekenkamer, richten zich steeds op de vraag of de ministeries zich wel aan de ambtelijke regels houden en dat zegt niks. Er is echter zelden een vergelijking op bereikte resultaten geweest met andere sectoren, zoals onderwijs, economische zaken of ontwikkelingssamenwerking. De recente poll over ontwikkelingshulp waarbij 60% van de kiezer dit weggegooid geld vindt doet vergelijkbare problemen als bij Defensie vermoeden. Deze twee uitvoerders van buitenlands beleid hebben blijkaar meer gemeen dan verwacht.

Hypothese

Alles bij elkaar opgeteld is een hypothese te vormen over de mening van de verschillende groepen Nederlanders over defensiezaken.

TB: Traditioneel burgerij (18%)

Twijfelt niet over noodzaak, is gezagsgetrouw en steunt militairen. Heeft twijfels over functioneren overheid maar trekt bureaucratie en organisatievormen niet in twijfel. Deze groep geeft waarschijnlijk steun aan meer uitgaven voor defensie.

MB: Modern burgerij (22%)

Begrijpt noodzaak, heeft vermoedelijk vertrouwen in politiek, kent soms militairen. Zal verbaasd zijn over gebrek aan voortgang maar is redelijk acceptierend. Deze kiezer behoort vaak tot de zweepende groep en is vatbaar voor goede argumenten en succes.

NC: Nieuwe Conservatieven (8%)

Acht krijgsmacht zeer noodzakelijk en heeft internationale aandacht en belangen. Steunt militairen maar heeft hekel aan ambtelijke betutteling. Deze groep zal een verschil maken tussen de krijgsmacht en Defensie en is gevoelig voor goede doelmatigheid.

GO: Gemaksgeoriënteerden (9%)

Vindt de krijgsmacht geen onderwerp om over na te denken, heeft nauwelijks internationale interesse. Heeft geen vertrouwen in overheid. Maar steunt de krijgsmacht vooral omdat uit hun geledingen relatief veel militairen komen.

OM: Opwaarts mobilen (13%)

Begrijpt noodzaak voor de krijgsmacht. Heeft gemiddelde internationale interesse. Ook uit deze groep kent vermoedelijk relatief veel militairen. Voor hen is persoonlijke inzet en ambitie begrijpelijk. Is wantrouwend tegenover de overheid en dus gevoelig voor doelmatigheidsvraag.

KO: Kosmopolieten (10%)

Heeft tweeslachtige houding ten opzichte van de krijgsmacht en past deze in een 3D context. Begrijpt internationale complexiteit. Kent mogelijk veel officieren. Is gevoelig voor argumenten over inzet. Twijfelt over het nut van de staat.

PH: Postmoderne hedonisten (10%)

Weinig interesse in de krijgsmacht, gelooft weinig in internationale structuren. Kent nauwelijks militairen en vindt overheidsorganisatie verspillend en ouderwets. Vindt defensie vermoedelijk per definitie geldverspilling.

PM: Postmaterialisten (10%)

Is zeer kritisch over de krijgsmacht, maar heeft sterke internationale oriëntatie. Steunt militairen alleen indien persoonlijk betrokken. Ziet defensie als concurrent voor ander internationale activiteiten.

Moet er meer geld naar defensie?

Als deze hypothese waar is dan is het antwoord op de vraag "Moet er meer geld naar defensie?" te voorspellen. Er zijn er twee groepen (TB en NC) die defensie zeker zullen steunen en een derde groep (NB) grotendeels ook. Dat zijn 35 tot 40% voorstemmers. De tegenstemmers zijn zeker te vinden in twee andere groepen (PM en PH) en deels in een derde groep (KO). Dit komt neer op 25 tot 30% zekere tegenstemmers. De andere groepen (OM, GO en de resterende delen van NB en KO) zullen hun oordeel samenstellen op basis van hun beeld over de vier deelvragen. Deze 'zwe-

Minister van Financiën Bos heeft een duidelijke opdracht voor Defensie

vende' groep voor militaire zaken bedraagt dan 30 tot 40%. Dit beeld is opmerkelijk consistent met de variatie in de polls zoals in het begin van dit artikel werd aangegeven.

Ook moet geconstateerd worden, dat als deze hypothese waar is, de mening van 30 tot 40% van de kiezer nog te beïnvloeden is. En dat is interessant omdat daarmee een redelijke verhoging van de defensiebegroting denkbaar is. Immers, als blijkt dat een meerderheid van de kiezers meer geld voor defensie over heeft, volgt de politiek, en de Nederlandse regering, vanzelf.

Het aardige is dat, ondanks zijn 'nee' tegen meer geld voor Defensie, minister van Financiën Bos wel een zinvolle bijdrage heeft geleverd na de voorzet van Minister Verhagen over de noodzakelijke ambities. Impliciet heeft hij de oplossing gegeven: 'Zorg dat er geen geld verprutst wordt.' En als hij geloofwaardig wil blijven dan heeft hij daarmee automatisch ook gezegd dat meer geld onder voorwaarden denkbaar is. Deze constatering heeft natuurlijk ook een negatief broertje. Als je absoluut geen of geen betere krijgsmacht wil zorg je er natuurlijk voor dat onduidelijkheid en ondoelmatigheid, of het beeld daarvan, blijft bestaan.

Al met al een duidelijke opdracht aan het ministerie van Defensie en de politieke leiding. Zeventig tot tachtig procent van de Nederlandse kiezers vindt al dat een krijgsmacht nodig is en dat de militairen hun werk goed uitvoeren. Dat deel van de onontbeerlijke steun is er dus. Als zij die verantwoordelijk zijn voor keuzes duidelijk zijn en zij die verantwoordelijk zijn voor de organisatie doelmatig, dan ligt de weg open voor verhoging van het defensiebudget. Als de hypothese waar is, en het zou dus aardig zijn die te verifiëren, is het meest complete antwoord van de Nederlander op de vraag "Moet er meer geld naar defensie?" vermoedelijk als volgt:

"JA, want zij is nodig en als ze wordt ingezet is ze opmerkelijk goed en effectief. Het materieel dat daarvoor nodig is hoeft niet perse gebruikt te worden, maar als het wordt gebruikt moet het goed zijn. Maar ik twijfel als niet duidelijk wordt gemaakt hoe onze belangen worden gediend of waarom onze jongeren worden ingezet. En het is zeker NEE als geld verprutst wordt in nodeloze ambtelijke bureaucratie."

¹ De firma Motivaction heeft geen onderzoek voor dit artikel gedaan noch is er feitelijk onderzoek met dit model verricht. Het model is gebruikt om de probleemstelling uiteen te rafelen.

KTZ b.d. ir. F.L. Leenart kan blijkens zijn bijdrage in Marineblad nr. 4 niet echt blij worden als hij het Marineblad door bladert en hij weet niet of het de gemiddelde lezer ook zo vergaat.

Hij geeft niet aan waarom hij er niet blij van wordt maar kennelijk ligt het Marineblad wat hem betreft niet op de juiste koers. Het geluid dat hij hiermee laat horen wil ik van een kanttekening voorzien, omdat anders de indruk zou kunnen ontstaan dat de 'gemiddelde lezer' zijn mening deelt. Immers, wie zwijgt stemt toe.

Zelf ben ik van mening dat het Marineblad de laatste jaren inhoudelijk ingrijpend is verbeterd. De inhoud gaat veel meer dan in het verleden over de mensen in en buiten de Koninklijke Marine, men aarzelt niet zowel de politieke als de marineleiding de maat te nemen, er is ruimte voor gedachteswisseling en discussie over tal van onderwerpen. Drie voorbeelden, het eerste gericht op het verleden, het tweede op de toekomst en het laatste op het heden.

Het eerste voorbeeld is het onderwerp in hetzelfde nummer over 'Eerste vrouwelijke adelborsten op het KIM' waarin de acht vrouwen die 25 jaar geleden als eersten naar het KIM gingen aan het woord komen en waarvan zeven de KM hebben verlaten. Dit laatste is een opmerkelijk gegeven dat aanleiding zou kunnen geven tot een evaluatie van de introductie indertijd van het fenomeen 'de vrouw als krijger'. Het tweede voorbeeld is het pleidooi van LKOLMARNIS D. Bosch in het laatst verschenen nummer 5 waarin hij zes redenen noemt om een sociaal-culturele dienstplicht in te voeren en de rol die daarvoor bij Defensie zou kunnen zijn weggelegd. Het laatste voorbeeld is het onderwerp leiderschap zoals dit door het hoofdbestuur op de agenda is gezet voordat überhaupt sprake was van het rapport van de commissie Staal.

De vernieuwende redactionele aanpak heeft er toe geleid dat – anders dan in het verleden – het Marineblad bij velen niet meer ongelezen bij het oud-papier belandt en, naar verluidt, zich ook bij de relevante politieke besluitvormers op toenemende belangstelling kan verheugen. Dus wat mij betreft mag het Marineblad de ingezette koers blijven volgen.

H. Willems, KLTZSD b.d.

In Marineblad nr. 4 staat op blz. 9 een aardig artikeltje van ir. F.L. Leenart, KTZ b.d. over het bestuur van de Marineclub in 1928.

Aan het slot vraagt hij of er nog mensen zijn die kunnen beaamen dat het goed toeven was op de Marineclub in 1928. Ik wil hier graag op reageren. De allerjongste officieren die in 1928 de Marineclub bezochten zouden toen ongeveer 18 jaar geweest kunnen zijn, hoewel dat wel zeer uitzonderlijk

was. Geboren in 1910, nu dus 98 jaar oud. Ik vrees dat er niet veel meer van deze marineofficiërs in leven zijn. Mijn vader (W.J. Kruys) was van de promotie 1924 en heeft zeker in 1928 de Marineclub bezocht. Uit zijn verhalen over die tijd herinner ik mij zeer scherp dat hij de "club" als zodanig buitengewoon plezierig vond maar het gebouw verschrikkelijk, donker en weinig aantrekkelijk. In de jaren '50 ben ik als jongetje dikwijls met hem in het toenmalige gebouw geweest. Zelf heb ik als officier nog net het oude gebouw meegemaakt. In 1975 vond ik het persoonlijk wel een "spannend" gebouw. De huidige Marineclub vond mijn vader aanzienlijk aantrekkelijker.

Tot slot een kleine anekdote die zich afspeelde in de Marineclub in de zomer van 1960. Mijn vader was een dag in Den Helder voor diverse inspecties en ik mocht mee (12 jaar). Aan het eind gingen wij dineren in de Marineclub. Mijn vader had daar nog een afspraak met de admiraal Pröpper en hij dronk samen met hem een borrel. Vervolgens dineerden wij (de beide admiraal en ik) in een apart zaaltje boven ergens in de Club. Kastelein Co bediende ons en beklaagde zich zeer voorzichtig bij mijn vader over het feit dat hij zo'n buitengewoon laag budget had voor glaswerk en porselein. Mijn vader haalde zijn schouders daarover op. Maar bij de koffie kreeg hij zijn cognac in een glas met daarop geëtst: "O.O.". Hij liet Co onmiddellijk aantreden en vroeg wat dit te betekenen had. Co excuseerde zich door te zeggen dat hij helaas geen behoorlijke glazen voor de officieren meer had. Mijn vader schreef daarop acuut achterop een bierviltje een machtiging voor het bestellen van net zo veel glaswerk en porselein als Co wenste. Toen ik zelf in 1975 als officier door Co bediend werd (Kip Van Beek), memoreerde hij dit verhaal nog eens. Zelf heb ik hele goede herinneringen aan de oude Marineclub!

G.A. Kruys

Reactie van Dorien van de Pol op het interview met haar voor de rubriek In Beeld, in Marineblad nr 5, augustus 2008

Mijn antwoord op de vraag 'Wat zou u morgen als baas van Defensie of CZSK veranderen?', waarin ik de werving bij Defensie noem, is helaas niet zo op papier gekomen zoals het bedoeld was. Werving is op dit moment één van de onderwerpen waar veel over gesproken wordt bij Defensie. PVKM werkt erg hard om op verschillende manieren verschillende doelgroepen aan te spreken en de aanmeldingscijfers laten zien dat hun werk zijn vruchten afwerpt. Werving blijft voorlopig misschien wel een moeilijk onderwerp waarbij veel creativiteit gevraagd is en ik ben er van overtuigd dat ook alles in het werk gezet wordt om dat voor elkaar te krijgen.

CARTOON

"ZEG, VAN SPEJK... ALS JE WEER AAN DEK GAAT STAAN
ROKEN, KIK JE DAN WEL LIT MET DAT VLUUR!"

Is Defensie nu al het slachtoffer van de vergrijzing?

Maatwerk biedt oplossing

• Door: LTZ 1 ing. M.E.M. de
Natris, onderhandelaar
KVMQ| FVNO/MHB

Vlak voor het zomerverlof zijn twee belangrijke rapporten verschenen over veranderingen op de Nederlandse arbeidsmarkt. In dit artikel ga ik na of de aanbevelingen en conclusies uit deze rapporten Defensie soelaas kunnen bieden bij het bestrijden van de enorme hoeveelheid vacatures.

Zorgen

In juni 2008 is het rapport 'Jong en Gewild' van Binnenlandse zaken gepresenteerd. Het rapport gaat in op de demografische ontwikkeling in Nederland en focust zich op hoe de overheid jongeren kan interesseren in en werven en behouden voor een baan bij de overheid. De overheid maakt zich dus zorgen over de nabije toekomst. Over een eerder rapport van Binnenlandse Zaken over dit onderwerp heeft u in het Marineblad van maart 2008 kunnen lezen ('De I-deal ambtenaar van de toekomst').

In dezelfde maand is ook het rapport 'Naar een toekomst die werkt' van de Commissie Bakker verschenen. De commissie heeft na een opdracht van het kabinet een advies uitgebracht hoe het kabinet met de vergrijzing en de ontgroening dient om te gaan.

Wanneer de aanbevelingen uit beide rapporten met elkaar worden vergeleken ontstaat een opmerkelijk beeld. Aan het begin van de carrière moeten jongeren geënthousiasmeerd worden om bij de overheid te gaan werken (aldus het rapport 'Jong en Gewild'), terwijl de oudere ambtenaren door het aanpassen van hun rechtspositie eveneens 'geënthousiasmeerd' worden om langer door te blijven werken (aldus 'Bakker'). Vreemd genoeg wordt in beide rapporten niet verwezen naar de inkrimping van het aantal ambtenaren met 15.000 FTE's. Reorganisaties houden namelijk in dat de instroom aan de onderkant wordt beperkt en de uitstroom aan de bovenkant wordt bevorderd. De vraag is nu of de algemene conclusies van de rapporten toepasbaar zijn op Defensie.

Vrijdag 29 augustus jl. heeft de staatssecretaris de Tweede Kamer geïnformeerd over de personeelstoestand bij Defensie door middel van de 'Derde rapportage Flexibel Personeelssysteem (FPS)'. In deze rapportage wordt aangegeven dat de omvang van het personeelsbestand bij Defensie verder is verslechterd. Het aantal militaire vacatures is in drie maanden tijd met bijna 1.500 toegenomen tot iets meer dan 7.000.

Wat zijn de oorzaken van deze verslechtering? Is het de hoogconjunctuur van de afgelopen jaren? Of is Defensie nu al het slachtoffer van de vergrijzing en ontgroening?

Ontgroening en vergrijzing bij Defensie

Bij het bestuderen van het rapport 'Jong en Gewild' blijkt al snel dat Defensie niet representatief is voor de overheid. Het personeelsbestand is gemiddeld veel jonger en het percentage van medewerkers van 50 jaar en ouder is nu nog gering (a.g.v het verplichte leeftijdsontslag). Defensie lijkt dus goed te scoren op het gebied van 'jong'. Maar dat is schijn. De uitstroom van jonge defensiemedewerkers (BBT/FPS Fase 2 militairen) is een veelvoud ten opzichte van de andere sectoren. Grotendeels heeft dit te maken met een verplichte uitstroom. Echter, een gedeelte van de 'afzwaaiers' had langer mogen blijven maar vindt het gras bij de burens toch groener. In een goedlopend personeelsbestand wordt uitstroom opgevangen door instroom. Hier gaat het mis omdat de vijver met sollicitanten aanzienlijk wordt overbevestigd als gevolg van de hoogconjunctuur en de ontgroening.¹

Hoe is het dan gesteld met de vergrijzing bij Defensie? Het is een geluk bij een ongeluk dat de vergrijzing Defensie voorsnag minder hard zal raken. Dit is verklaarbaar omdat de eerste golf van de babyboomgeneratie Defensie reeds heeft verlaten en de twee recente ophogingen van de UKW-leeftijd de zittende groep in beginsel langer vasthouden. De komende jaren neemt de UKW-leeftijd van de militair alleen nog maar toe en zal over 15 jaar op 60 jaar liggen (kolonels en hoger uitgezonderd), één en ander afhankelijk van de VWHO-inverdiendtijd (Vredes-, Veiligheids- of Humanitaire Operaties). Afhankelijk van de rang werken militairen dan 5-10 jaar langer door dan de generatie voor hen.

Defensie heeft dus in de afgelopen jaren reeds een voorschot genomen op de adviezen van de Commissie Bakker. Dit blijkt ook uit de FPS-rapportage. De staatssecretaris geeft aan dat het personeelsbestand alleen in de categorie boven de 50 jaar is toegenomen. Dit bestand zal de komende jaren alleen maar verder toenemen omdat de instroom in deze categorie de uitstroom zal blijven overtreffen. Defensie heeft daardoor het vergrijzingsprobleem tijdelijk omzeild.

De conjunctuur

De commissie Bakker gaat er vanuit dat de komende jaren (tot

2015) het aantal banen met 600.000 groeit terwijl de beroepsbevolking afneemt.² De krapte op de arbeidsmarkt zal dus nog verder toenemen. De commissie stelt dat er in de nabije toekomst voor iedereen werk is en dat er dus een aantal rechte positionele beschermingen voor de werknemers kan worden afgeschaft. Denk aan de ontslagbescherming. Deze is niet meer nodig want als u onverhoopt wordt ontslagen staan de werkgevers voor u in de rij!

Daarnaast moet iedereen volgens de commissie langer doorwerken om de AOW betaalbaar te houden.³

Gevolgen ‘Bakker’ voor Defensie

Wat zijn de gevolgen voor Defensie als deze commissie het bij het rechte eind heeft en het kabinet geeft invulling aan de aanbevelingen? Ik schets er enkele.

Defensie zal het in ieder geval zwaar gaan krijgen. De concurrentie zal op het niveau van middelbaar en hoger personeel moordend worden. Op het financiële vlak zal Defensie de uitdaging hoogst waarschijnlijk niet aan kunnen gaan met het bedrijfsleven. Dit zal dus op een ander vlak gecompenseerd (bijv. UKW) moeten worden.

In het rapport en de kabinetsreacties wordt bijzondere aandacht besteed aan zware, belastende beroepen. In 2004 is naar aanleiding van de Museumpleindemonstratie met de vakbonden overeengekomen dat desbetreffende werknemers na 40 dienstjaren met (pre)pensioen mogen. En marge van het rapport heeft het kabinet aangegeven dat voor belastende beroepen gaat gelden: dat (pre)pensioen aan de orde is na 45 dienstjaren eventueel in combinatie met de eis van 12 uur per week werken. Als dit werkelijkheid wordt blijft er niets over van de UKW. Je hoeft geen helderziende te zijn om te voorspellen hoe het militaire bestand hierop gaat reageren.

Ontslagrecht: dit kan worden versoepeld met als gevolg dat de ontslagvergoeding omlaag kan en de (bovenwettelijke) WW-duur wordt verkort. Er is immers werk voor iedereen! Het rapport rept met geen woord over de vraag of dit werk is op hetzelfde niveau (met hetzelfde salaris).⁴ De centrales van overheidspersoneel onderhandelen op dit moment over de condities waaronder het FPS bij Defensie kan worden ingevoerd. Als het aan de werkgever ligt zal de ontslagbescherming voor militairen in fase 1 en fase 2 zeer beperkt zijn. Ook hier met de gedachte in het achterhoofd dat er voor iedereen werk is. Defensie kan en mag dit wettelijk ook doen. Dit is onlangs in de wijziging van de Militaire Ambtenaren Wet geregeld. In tegenstelling tot de rest van

Nederland loopt Defensie al in de pas met het advies van de commissie Bakker!

Als de ontslagbescherming conform het advies van de commissie wordt versoepeld worden de fase-3 militairen en defensieambtenaren vogelvrij verklaard. Bij iedere reorganisatie kan Defensie op een zeer goedkope wijze afscheid

nemen van haar ouder personeel. Defensie komt daardoor dichterbij de markt en wordt gevoeliger voor de betrouwbaarheid die zij als werkgever ten opzichte van haar personeel uitstraalt. Eventuele “zachte” aspecten zoals werkdruk, ambitie of het gevoel nuttig maatschappelijk werk te doen worden belangrijker. Met geld kan Defensie immers nauwelijks concurreren.

Subconclusie. De komende jaren zal het bestand ouderen verder toenemen. Dit is in tegenspraak met de oorspronkelijke doelstelling (verjonging) van het FPS. Defensie heeft deze ‘oudjes’ echter hard nodig om haar personeelsbestand niet nog verder te zien verslechteren. Mocht er wederom getornd gaan worden aan de UKW dan zal ook deze categorie Defensie gaan verlaten.

Defensie weer Jong en Gewild?

Het rapport ‘Jong en Gewild’, van Binnenlandse Zaken, is keihard in haar conclusie: de overheid (inclusief Defensie) heeft het aan zichzelf te wijten dat er zo weinig jongeren bij haar werken. De overheid is niet voldoende voorbereid om genoeg jongeren in dienst te nemen en te behouden.

Het beeld dat het rapport geeft is typerend voor Defensie. De afgelopen jaren is er veel energie gestoken in specifiek ouderenbeleid. Voor Defensie was dit mede het gevolg van de ‘Reorganisatie zonder weerga’. De instroom van rekruten werd tijdelijk stilgezet en het ‘LIFO-principe’⁵ heeft tot gevolg gehad dat jongere ambtenaren als eerste werden ontslagen dan wel dat hun tijdelijk contract niet werd verlengd. Daarnaast heeft de gelijktijdige invoering van een nieuw personeelssysteem (FPS, toen nog synoniem voor ‘up or out’), naast de onzekerheden die de reorganisaties al met zich meebrachten, niet bijgedragen tot een stabiele werkomgeving waar personeel zich prettig voelt. De betrouwbaarheid is daardoor gedaald.

Terwijl Defensie dus een goede uitgangspositie had is zij er in de afgelopen jaren in geslaagd deze volledig te verspelen. Zoals wij al vaker hebben aangegeven: “Penny Wise and Pound Foolish”.

Het rapport heeft voor Defensie de volgende bruikbare aanbevelingen:

- Jongeren kiezen vooral een baan vanwege de inhoud.

Jongeren gaan bij de overheid werken vanwege de werkinhoud. Zij willen een bijdrage leveren aan het verbeteren van de maatschappij. Daarnaast zijn verantwoordelijkheid, het zelfstandig werken en loopbaanontwikkelingsmogelijkheden voor hen van belang. Hier ligt dus een grote kans voor Defensie. Dit zijn immers allemaal onderwerpen waar het FPS invulling aan zou kunnen geven. Echter, uit de FPS-rapportages blijkt iedere keer weer dat een groot aantal rekruten tijdens de initiële opleiding Defensie vaarwel zegt. Deze afvallers hadden dus schijnbaar een andere voorstelling van Defensie; de werkelijke situatie is hen tegengevallen. Het is dan ook van belang dat reclame-uitingen - maar óók informatie die op internet staat - overeenkomen met de dagelijkse werkelijkheid.

- Jongeren vinden functieniveau vaak te laag.

Binnen Defensie geldt dit zeker voor het middelbaar en hoger personeel. Dit heeft veelal meer in zijn mars maar moet eerst operationele functies op een lager denkniveau vervullen. Dit zal aan het begin van de carrière niet als hinderlijk worden ervaren. Maar naarmate deze categorie werknemers ouder wordt zal het inzien dat in het bedrijfsleven de competenties wel op juiste waarden worden ingeschat. Dit verklaart onder andere de hoge irreguliere uitstroom van dit personeel. De salarissen blijven op dit niveau achter ten opzichte van de markt terwijl deze juist in een later stadium van de militaire carrière weer redelijk wordt ingelopen. In het spitsuur van het leven blijven de salarissen dus achter.

Subconclusie. Defensie dient reële informatie te verstrekken over de dagelijkse werkzaamheden en door middel van maatwerk de ambities van aanstormend talent (de 'twintigers') te koesteren.

Het dilemma van de tijdelijke contracten

Defensie is binnen de overheid de kampioen wat betreft het werken met tijdelijke contracten. Het FPS voorziet in de mogelijkheid om tot het 35ste jaar een tijdelijk contract te hebben (fase 1/fase 2). Deze onzekerheid zullen veel jonge militairen niet willen en zal er toe bijdragen dat zij zich continu zullen oriënteren op de arbeidsmarkt. Op het moment dat de gelegenheid zich voordoet zullen ze kiezen voor zekerheid en Defensie verlaten. Defensie zal dus iets moeten doen aan deze knagende onzekerheid en moet het voor het personeel bijzonder aantrekkelijk maken om te blijven.

Vergeeten aspect: behoud

Het behoud van het personeelsbestand 30-45 jaar is voor Defensie cruciaal voor de komende jaren. In de FPS-rapportage geeft de staatssecretaris aan dat het irreguliere verloop op meer dan 3.500 militairen per kwartaal ligt. Hij probeert dit probleem op te lossen door horizontale instroom. Kijkend naar de 'Arbeid en Zorg' problematiek rondom het militaire beroep en het feit dat het salarishuis bij Defensie juist voor deze categorie niet concurrerend is met het bedrijfsleven lijkt het niet verwachtbaar dat er vanuit het bedrijfsleven een tegenstroom wordt ontwikkeld die de uitstroom enigszins kan verzachten.

Bij de andere sectoren is een dergelijke uitstroom niet waarneem-

baar. In de bovengenoemde rapporten wordt met geen enkel woord gerept over deze problematiek. Defensie dient dit dus zelf op te lossen. Als dit niet op korte termijn geschiedt zal er over 10-15 jaar een structureel tekort ontstaan van duizenden 'oudere en ervaren' militairen.

Maatwerk

De oplossing van de in dit artikel geschetste problemen moeten mijns inziens gevonden worden in maatwerk. Immers, iedereen is anders. De ongebonden militair zonder kinderen komt voor kameraadschap, avontuur en het verhogen van de kennis en de kunde. Als er een gezin wordt gesticht wil betrokkene maatwerk op het gebied van arbeid en zorg. In een volgende levensfase wil hij/zij meer invulling geven aan de ambities. Tegen het einde van de carrière is aanpassing van de werkzaamheden misschien noodzakelijk i.v.m. lichamelijke gebreken. Ik heb de afgelopen maanden verschillende keren over maatwerkoplossingen geschreven. Tot op heden heb ik nog niet kunnen constateren dat Defensie er haast mee maakt. Er wordt wel veel gepraat over een noodzakelijke mentaliteitsverandering en een levensfasebeleid.

Afsluitend

Defensie heeft ondanks al deze problemen één groot voordeel. Zij voert op dit moment een nieuw personeelssysteem door. Binnen dit systeem moet maatwerk het smeermiddel tussen de wensen van de organisatie en het personeel worden. Als Defensie er in slaagt een goede invulling aan maatwerk te geven kan ze concurrerend zijn zowel binnen de overheid als het bedrijfsleven. Dan kan ze er in slagen voldoende personeel te werven en te behouden. Er ligt hier dus een uitdaging voor Defensie. Niet alleen op het gebied van het invulling geven aan de wensen van het individu maar ook voor de P&O-organisatie: hoe gaat die dit managen.

De komende maanden zal met de CAO-inzet van Defensie duidelijk worden of zij de bovengenoemde knelpunten te lijf gaat met een flexibele aanpak. De FVNO/MHB, waarbij de KVMO is aangesloten, heeft in ieder geval met haar CAO-inzet 'Maatwerk heeft de toekomst' de eerste stap gezet. ➔

Noten

1. Onder ontgroening wordt verstaan dat het aantal jongeren in de bevolking afneemt t.g.v. het dalen van het geboortecijfer
2. De vakcentrale MHP, waarbij de KVMO is aangesloten, heeft in haar commentaar op het rapport aangegeven dat de commissie de banengroei niet onderbouwt en zich in haar rapport op meerdere punten tegensprekt. Daarnaast voorzien het CPB en DNB dat door de economische teruggang in 2009 en 2010 de werkloosheid weer gaat toenemen. Er is in het rapport schijnbaar geen rekening gehouden met conjuncturele fluctuaties.
3. Het ABP heeft becijferd dat de AOW betaalbaar blijft omdat het aanvullende pensioen van de babyboomgeneratie ervoor zorgdraagt dat de belastinginkomsten op peil blijven vanwege het bestedingspatroon van deze generatie.
4. Bij invoering van dit voorstel zullen veel toekomstige werklozen in grote financiële moeilijkheden komen. Vaste lasten zoals hypotheek e.d. kunnen niet meer worden betaald.
5. Last in first out. Dit was een eis van de bonden om het ouder personeel te beschermen.

Ongewenst gedrag bij de Nederlandse krijgsmacht

opnieuw bezien

• Door: KLTZSD dr. M. Meijer

In september 2006 bracht de commissie Staal haar eindrapport uit over het voorkomen en bestrijden van ongewenst gedrag in de Nederlandse krijgsmacht. De staatssecretaris van Defensie stelde deze commissie eind maart 2006 onder andere in als reactie op een melding over seksuele intimidatie in 2004 aan boord van een varende eenheid van de Koninklijke Marine tijdens een inzet in de operatie Enduring Freedom in de wateren rond het Arabisch schiereiland.

De samenvatting van het rapport van de commissie Staal laat zien dat klachten over pestgedrag door 11 procent van de mannen en 16 procent van de vrouwen in de steekproef van 2006 werden gerapporteerd. Klachten over ongewenst seksueel gedrag werden door 3,5 procent van de mannelijke respondenten gerapporteerd, terwijl 15 procent van de vrouwelijke respondenten klachten rap-
 porteerden over ongewenst seksueel gedrag.¹ Respondenten rap-

porteerden derhalve meer klachten over pestgedrag dan over seksueel ongewenst gedrag.

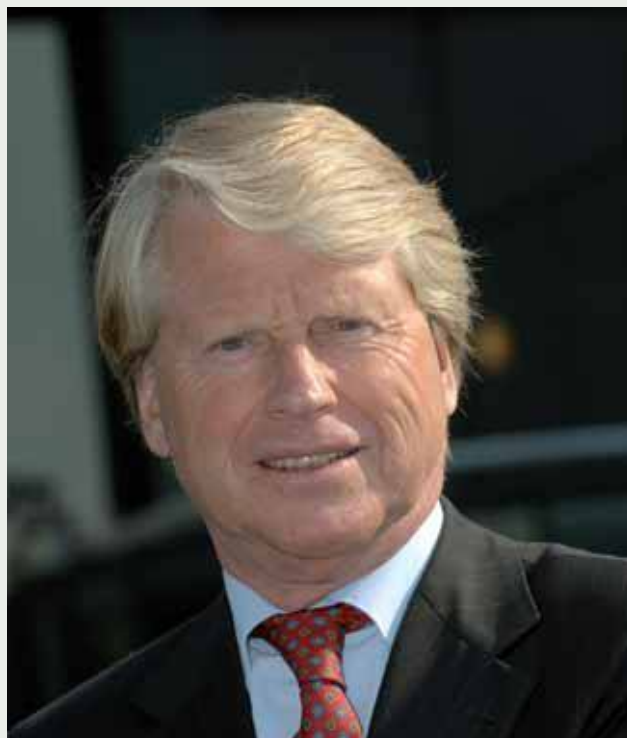
Enkele kanttekeningen bij het onderzoek uit 2006

Bij deze conclusie kunnen echter enkele kanttekeningen worden geplaatst. Deels hebben deze betrekking op de gebruikte methode in het onderzoek in 2006. Deels hebben deze ook betrekking op de herhaling van dit onderzoek die onlangs is uitgevoerd door de Rutgers Nisso Groep. Op 1 september 2008 heeft de staatssecretaris van Defensie de resultaten van dit onderzoek aangeboden aan het parlement, voorzien van zijn appreciatie.

De eerste kanttekening betreft de manier van vragen. Uit de manier van vragen in het onderzoek uit 2006 moest pestgedrag veel recenter en frequenter zijn voorgekomen om gerapporteerd te worden dan ongewenst seksueel gedrag. Pestgedrag werd namelijk alleen gerapporteerd als het minstens één keer per week voorkwam en was voorgekomen binnen het afgelopen half jaar. Ongewenst seksueel gedrag werd gerapporteerd als het was voorgekomen binnen de afgelopen 2 jaar. Indien de vragen over pestgedrag op dezelfde manier waren geoperationaliseerd als de vragen over ongewenst seksueel gedrag zou zijn gebleken dat pestgedrag een nog veel groter probleem vormt dan ongewenst seksueel gedrag. De vraag rijst waarom hier met twee maten is gemeten.

Een tweede kanttekening betreft enkele kenmerken van het personeelsbestand bij de Nederlandse krijgsmacht, zoals de opbouw naar geslacht en leeftijd. De commissie Staal gaat ervan uit dat circa 89 procent van het personeel bij Defensie bestaat uit mannen.² Slechts een zeer kleine minderheid van het personeel bestaat dus uit vrouwen. Een andere redelijke aanname is dat vrouwen eerder en vaker slachtoffer zullen zijn van seksueel ongewenst

mr. Boele Staal, voorzitter van de Commissie Ongewenst Gedrag

gedrag dan mannen.³ Een combinatie van beide aannames laat zien dat het onwaarschijnlijk is dat klachten over seksueel ongewenst gedrag in een organisatie die vooral uit mannen bestaat in absolute zin veel worden gerapporteerd. Om deze onderrapportage te voorkomen is bijvoorbeeld het onderzoek naar seksueel ongewenst gedrag in de Britse krijgsmacht alleen gericht op vrouwelijke militairen. Dit grootschalige onderzoek onder alle 18.178 vrouwelijke militairen van de Britse krijgsmacht⁴ maakt duidelijk dat aanstootgevend en seksueel getint gedrag zoals schuine moppen, grof taalgebruik en pornografisch materiaal onderdeel uitmaken van de leef- en werkomgeving van 99% procent van de Britse vrouwelijke militairen. Meer dan 15% van deze vrouwen vermeldt dat zij in de afgelopen twaalf maanden seksueel zeer intimiderende ervaringen hebben meegemaakt. In het Britse onderzoek verdwijnen deze schrijnende resultaten niet in de schaduw van de klachten die mannelijke militairen uiten over pestgedrag. In de Verenigde Staten worden speciale therapieën beproefd voor de hulp aan vrouwelijke militairen die slachtoffer zijn van seksueel geweld. Meer dan 70 procent van deze vrouwen is slachtoffer van seksueel geweld, dat is begaan door daders uit de eigen militaire organisatie.⁵ In het licht van deze internationale vergelijking is het opmerkelijk dat de commissie Staal concludeert dat ongewenst seksueel gedrag in de Nederlandse krijgsmacht evenveel voorkomt als in de Britse en Amerikaanse krijgsmacht. Vanuit de hiervoor gepresenteerde gegevens lijkt de situatie bij de Britse en Amerikaanse krijgsmachten nog veel ernstiger. Zoals aangegeven verschillen deze onderzoeken op zijn minst in onderzoeksgroep en onderzoeksmethode. Wel blijkt dat ook andere NAVO partners te maken hebben met ongewenst seksueel gedrag of pestgedrag. Vandaar dat het Human Factors and Medicine (HFM) Panel van de NAVO Research and Technology Organisation van 13 tot en met 15 oktober 2008 een symposium houdt over de invloed van 'gender' op de uitvoering van militaire operaties.⁶

Ook mag op goede gronden worden aangenomen dat de leeftijdsopbouw in de Nederlandse krijgsmacht aanzienlijk afwijkt van de leeftijdsopbouw in andere organisaties. De groep van 18 tot en met 24 jaar is in de Nederlandse krijgsmacht aanzienlijk oververtegenwoordigd ten opzicht van de oudere leeftijdsgroepen. Internationaal onderzoek toont aan dat deze leeftijdsgroep bijvoorbeeld meer alcohol gebruikt dan oudere leeftijdsgroepen.⁷ De commissie Staal acht aannemelijk dat overmatig alcoholgebruik seksueel ongewenst gedrag in de hand werkt. De combinatie van de oververtegenwoordiging van jongeren in de Nederlandse krijgsmacht en het drinkgedrag van jongeren kan verklaren waarom bij de krijgsmacht meer seksueel ongewenst gedrag voorkomt dan bij organisaties waar de leeftijdsopbouw evenwichtiger is.

Met deze verklaring is de conclusie dat in de Nederlandse krijgsmacht meer seksueel ongewenst gedrag voorkomt dan bij Nederlandse bedrijven betrekkelijk gratis geworden, zeker als men zich realiseert dat men bij de meeste Nederlandse bedrijven niet 24/7 met elkaar moet samenwonen en samenwerken, terwijl dit bij de Nederlandse krijgsmacht steeds meer het geval is door bijvoorbeeld de toenemende uitzenddruk. De commissie Staal

erkent dat de fysieke omstandigheden aan boord van schepen en tijdens uitzendingen een rol spelen bij het optreden van ongewenst gedrag.⁸ De psychische effecten van dit operationeel optreden blijven helaas buiten beschouwing, maar kunnen net als voortdurende reducties en reorganisaties invloed hebben op het optreden van ongewenst gedrag. Ook de pogingen tot het invoeren van een 'up or out' personeelssysteem kunnen pestgedrag in de hand hebben gewerkt.

Een enkele kanttekening bij het onderzoek uit 2008

Inmiddels heeft de Rutgers Nisso Groep in opdracht van Defensie opnieuw onderzoek gedaan naar ongewenst gedrag binnen de krijgsmacht. De intentie van deze herhaling was om de resultaten van 2008 te vergelijken met de resultaten van 2006. Op basis van deze vergelijking concludeert men dat het ongewenst gedrag in de krijgsmacht niet significant is afgenomen in vergelijking met 2006. Bij vrouwen is er wel een dalende trend in klachten over ongewenst seksueel gedrag. Ook zijn er minder klachten over ongewenst seksueel gedrag, waar men geen last van heeft. Nader onderzoek moet uitwijzen of deze gunstige trend zich doorzet. Daartoe wordt in 2010 door de Rutgers Nisso Groep opnieuw onderzoek gedaan naar ongewenst gedrag binnen de Nederlandse krijgsmacht.⁹

De kanttekening die bij de vergelijking van de steekproeven uit 2006, 2008 en 2010 moet worden gemaakt is dat de samenstelling van de steekproeven niet significant van elkaar mag verschillen op factoren die van invloed zijn op het ongewenste gedrag. Zoals gesteld is leeftijd van invloed op ongewenst gedrag. De commissie Staal concludeerde in 2006 reeds dat jongere vrouwen die kort in dienst zijn vaker slachtoffer zijn van ongewenst seksueel gedrag. Helaas rapporteerde de commissie Staal niet wat de

In de Verenigde Staten worden speciale therapieën beproefd voor de hulp aan vrouwelijke militairen die slachtoffer zijn van seksueel geweld. (www.army.mil)

gemiddelde leeftijd was van de respondenten in haar hoofdonderzoek in 2006.¹⁰ De steekproef van 2006 bestond slechts uit 29% van de in totaal ruim 13.000 aangeschreven medewerkers van Defensie. In 2008 zijn 8000 vragenlijsten verzonden waarvan 2033 zijn ingevuld en teruggestuurd, een nog kleinere response van 25%. Met dergelijke lage response percentages is de kans dat de steekproeven van elkaar verschillen op factoren die van invloed zijn op ongewenst gedrag aanzienlijk. In de steekproef van 2008 is de gemiddelde leeftijd van de respondenten 38 jaar.¹¹ Het zou hebben gepleit voor de zorgvuldigheid van het onderzoek in 2008 als de steekproeven van respondenten uit 2006 en 2008 nauwkeurig waren vergeleken, ook op leeftijd van de respondenten. Nu dit achterwege is gelaten blijven vragen hierover vooralsnog onbeantwoord. De commissie Staal heeft in 2006 de integriteit van andere onderzoeken op dit terrein openlijk betwijfeld¹², maar de hiervoor geplaatste kanttekeningen geven geen aanleiding dit bij de onderzoeken uit 2006 en 2008 ook te doen.

Hoe verder?

Longitudinaal onderzoek, waarin eenzelfde groep van respondenten via herhaalde metingen over verloop van tijd wordt gevolgd, is in meerdere opzichten aan te bevelen boven het cross-sectionele onderzoek, dat nu reeds tweemaal is uitgevoerd en in 2010 weer zal worden uitgevoerd. Bovendien zou naast vragenlijstonderzoek ook veel gericht onderzoek naar daders en slachtoffers van ongewenst gedrag kunnen worden gedaan in de vorm van actie-onderzoek in voor ongewenst gedrag kwetsbare groepen. Dergelijke onderzoeken naar ongewenst gedrag kunnen ook worden uitgevoerd door onderdelen van de Nederlandse Defensie Academie, zoals de Faculteit Militaire Wetenschappen of de Human Resources Management Academie.¹³ Dat komt zowel ten goede aan de onderzoeksportefeuille, die bij een geaccrediteerde Defensie academie goed gevuld moet zijn als aan de synergie tussen onderwijs en onderzoek, die voor de algemene accreditatie van de Nederlandse Defensie Academie van belang is. Ook bevordert dit de wetenschappelijke kwaliteit van het onderzoek, de discussie over de betekenis van de onderzoeksresultaten en de toepasbaarheid van concrete aanbevelingen. Elementaire methodologische vragen kunnen in een dergelijke discussie tijdig worden beantwoord en aan gesignaleerde knelpunten kan gericht worden gewerkt.

De staatssecretaris van Defensie geeft in zijn appreciatie van het onderzoek van de Rutgers Nisso Groep uit 2008 aan dat binnen de Defensiestaf het Bureau Leiderschap is opgericht ter bevordering van de professionaliteit van defensiemedewerkers op het gebied van sociale aspecten van leidinggeven. Initiatieven voor verbeteringen in de initiële en voortgezette officersvorming bij het Koninklijke Instituut voor de marine, de Koninklijke Militaire Academie en het Instituut Defensie Leergangen van de Nederlandse Defensie Academie worden voorbereid, maar zijn nog niet allemaal doorgevoerd.¹⁴ De School voor Bedrijfsvoering en Onderwijskunde en de Koninklijke Militaire School in Weert zullen dergelijke initiatieven in de vorming van onderofficieren, bijvoorbeeld vanuit het nieuw opgerichte Bureau Leiderschap,

met open armen ontvangen. Wellicht dat in 2010 deze verbeteringen zijn ingevoerd en daadwerkelijk leiden tot een afname van ongewenst gedrag, welke afname dan wel zichtbaar wordt in onderzoek naar ongewenst gedrag binnen de Nederlandse krijgsmacht.

KLTZSD dr. M. (Marten) Meijer is als docent/onderzoeker Gedragswetenschappen verbonden aan de Nederlandse Defensie Academie.

Noten

1. Deze percentages zijn gebaseerd op de grafieken op pagina 49 en 50 van het eindrapport van de Commissie Staal over Ongewenst Gedrag binnen de Krijgsmacht en betreffen de klachten over seksueel ongewenst gedrag en pestgedrag, zoals gerapporteerd door mannelijke en vrouwelijke respondenten.
2. Staal, B., Borghouts, H.C.J.L., Meyer, J. (2006) Rapport over ongewenst gedrag binnen de krijgsmacht, p.26.
3. In de steekproef van de commissie Staal lijken de 427 vrouwen werkzaam bij het CZSK ten opzichte van de 684 vrouwen van het CLAS oververtegenwoordigd. Het CZSK is immers de helft kleiner dan het CLAS. Deze oververtegenwoordiging kan verklaren waarom onder 'zeevarende' vrouwen meer last hebben van seksueel ongewenst gedrag. Er zitten immers relatief veel CZSK vrouwen in de steekproef. Verschillen in percentages van vrouwen die last hebben van ongewenst seksueel gedrag zijn tussen de krijgsmachtdelen dusdanig klein, dat ze op toeval kunnen berusten. Dit maakt de conclusie dat 'pesten en ongewenst seksueel gedrag onder zeevarenden 1,5 maal zo vaak voorkomen' moeilijk houdbaar. Deze conclusie is ook in tegenspraak met de opmerking dat 'verschillende krijgsmachtdelen op dit punt niet van elkaar verschillen' (Rapport over ongewenst gedrag binnen de krijgsmacht, p.48).
4. Rutherford, S., Schneider, R., Walmsley, R. (2006): Quantitative and Qualitative Research into Sexual Harassment in the British Armed Forces.
5. Meijer, M (2007): De psychobiologie van trauma en veerkracht in een levensloop perspectief. Nederlands Militair Geneeskundig Tijdschrift, vol. 60, no. 1, pp.32-36.
6. Zie onder Activities HFM-158/RSY on Impact of Gender Differences on Conducting Military Operations. Deelname is kosteloos, maar voorbehouden aan toestemming van commandant en Nederlandse NATO RTO coördinator.
7. Department of Defense Survey on Health Related Behaviours of Active Duty Military Personnel. Research Triangle Institute International. Research Triangle Park, North Carolina, december 2006
8. Staal, B., Borghouts, H.C.J.L., Meyer, J. (2006) Rapport over ongewenst gedrag binnen de krijgsmacht, p.7.
9. Haas, S. de, Berlo, W. van (2008): 'Matras eerste klas': ongewenst seksueel gedrag bij de krijgsmacht en de politie in Nederland. In: Lief en Leed 3. Seks en relaties anders bekeken. Antwerpen: Garant. pp. 131-136.
10. In de bijlagen wordt op p. 126 wel de gemiddelde leeftijden van de respondenten aan boord van Harer Majesteits Tjerk Hiddes weergegeven, respectievelijk 33 jaar voor mannelijke bemanningsleden en 24 jaar voor vrouwelijke bemanningsleden. Dit geeft mede aan hoe groot de verschillen tussen mannen en vrouwen aan boord waren op het gebied van rang, diensttijd en de daaraan gekoppelde sociale positie in de eenheid.
11. Haas, S. de, Berlo W. van (2008): Periodiek Onderzoek Ongewenst Gedrag binnen Defensie, Onderzoek 2. Utrecht, Rutgers Nisso Groep, p. 41.
12. Staal, B., Borghouts, H.C.J.L., Meyer, J. (2006) Rapport over ongewenst gedrag binnen de krijgsmacht. Bijlagen, p.40.
13. Meijer, M. (2007) Sociaal Leidinggeven en de Leergroep Methode. Carré, no. 4, pp. 14-19.
14. Interview met commandeur M.T.Tegelberg, plaatsvervangend commandant Nederlandse Defensie Academie en voorzitter van de projectgroep Leiderschap Defensie, Marineblad, augustus 2008, pp.4-7.

Na de oorlog. Een geschiedenis van Europa sinds 1945

Auteur : Tony Judt
 Uitgever : Uitgeverij Contact, Amsterdam 2008 (vierde druk)
 Omvang : 1056 blz.
 Prijs : € 35,00
 ISBN : 978 90 254 2848 8

'Zelden is een geschiedenisboek met zoveel ontzag en enthousiasme ontvangen als Tony Judts *Na de oorlog*. Maar dit is ook hét boek over de naoorlogse Europese geschiedenis'. Meestal overdrijven uitgevers als zij hun boeken aanprijzen, maar ditmaal kan men slechts instemmen met de 'blurbs' op het omslag. De Britse, in New York werkende historicus Tony Judt heeft inderdaad een monumentale geschiedenis geschreven. Het boek is sinds zijn publicatie in 2005 niet voor niets een bestseller geworden, ook in Nederland. Onlangs bracht uitgeverij Contact een vierde, goedkope editie op de markt.

Judt voert de lezer in een groten-deels chronologisch opgezet betoog van het einde van de Tweede Wereldoorlog naar de twee verwarrende decennia volgend op de val van de Berlijnse Muur. De auteur verbluft met zijn enorme kennis en zijn onderhoudende manier van vertellen. Daarbij betreft Judt niet alleen de grote mogendheden in zijn betoog maar heeft hij ook oog voor de kleinere landen. Hier en daar vergist hij zich op details. Zo gaat hij ervan uit dat Nederland in de jaren 1950 een katholieke premier had (in plaats van de PvdA'er Drees). Daar staat echter tegenover dat de auteur terecht beschrijft dat in ons land – evenals in de rest van West-Europa – de samenwerking tus-

De vergeten twintigste eeuw. Nieuwe wereldgeschiedenis

Auteur : Tony Judt
 Uitgever : Uitgeverij Contact, Amsterdam 2008
 Omvang : 488 blz.
 Prijs : € 49,95
 ISBN : 9789025423988

sen katholieken en sociaal-democraten zorgde voor de opbouw van de welvaartsstaat. Een hoogtepunt in *Na de oorlog* is het hoofdstuk over de implosie van de communistische regimes in Oost-Europa. Judt maakt duidelijk dat de Amerikanen te veel krediet daarvoor hebben gekregen. De echte held was niet Reagan maar Gorbatsjov, die de Oost-Europese landen hun vrijheid teruggaf maar overigens nimmer heeft voorzien dat zijn politiek van glasnost en perestrojka zou leiden tot de val van de Sovjet-Unie.

Na het succes van *Na de oorlog* besloot de uitgever Judts nieuwe boek, *Reappraisals. Reflections on the forgotten twentieth century*, meteen te vertalen en uit te geven onder de titel *De vergeten twintigste eeuw*. Dat was een moedige beslissing omdat vanaf het begin duidelijk moet zijn geweest dat dit boek minder toegankelijk is dan zijn voorganger. Het is een bundel essays, geschreven tussen 1994 en 2006, over uiteenlopende onderwerpen als de val van Frankrijk in 1940, de Cubaanse raketcrisis van 1962, de communautaire problemen in België en de buitenlandse politiek van Nixon en Kissinger. Een gemeenschappelijk thema ontbreekt.

Een van Judts stellingen is dat liberale intellectuelen het in onze tijd laten afweten, vooral in de Verenigde Staten. Velen van hen

steunden president Bush niet alleen in zijn oorlog tegen Irak maar ook in de weinig genuanceerde goed-kwaadtegenstelling van de neoconservatieven. Judt spreekt denigrerend van 'liberale huiskamergeneraals' die de 'nuttige idioten' zijn van de oorlog tegen de terreur. Dat is ook de reden voor de essays over Arthur Koestler (auteur van de beroemde anticommunistische roman *Darkness at noon*) en andere schrijvers. Dat waren intellectuelen – vaak ex-communisten – die toonden dat zij van hun fouten leerden en de moed hadden de gevestigde opvattingen te bestrijden. Judts stelling is niet onjuist, maar behoeft toch enige nuancering sinds Barack Obama op een 'wind van verandering' door de Democraten kandidaat is gesteld voor de presidentsverkiezingen.

Een tweede stelling is dat Europeanen en Amerikanen aan het begin van de 21^e eeuw te weinig kijken naar hun recente geschiedenis. Ook hier gaat de auteur te ver. Alleen al het succes van *Na de oorlog* wees op het tegendeel. Recentie ontwikkelingen doen inmiddels afbreuk aan Judts stelling. Zo riep in de week dat deze recensie tot stand kwam, de Russische interventie op de Kaukasus de nodige herinneringen uit de Koude Oorlog op. De twintigste eeuw bleek bepaald niet 'vergeten'.

Een handicap van *De vergeten twintigste eeuw* is ten slotte dat veel van de essays geen zelfstandige beschouwingen zijn, maar boekbesprekingen. Daardoor besteedt Judt veel aandacht aan die boeken die bovendien veelal te licht worden bevonden. Neem bijvoorbeeld de bespreking van een studie over Primo Levy, de

auteur van *Is dit een mens* – zijn beroemde relaas over Auschwitz. Judt kraakt deze biografie op ongenadige wijze. Hij vergelijkt haar met een beschrijving van Odysseus 'als een oude soldaat die op de terugweg van de strijd op een paar probleempjes stuit. Het is feitelijk juist, maar schiet verschrikkelijk tekort.' Dergelijke felle kritiek moge in dit geval terecht zijn, maar ze wordt nogal eentonig en zelfs irritant als de lezer ze in de verschillende essays achtereenvolgend ziet.

Dit alles neemt niet weg dat *De vergeten twintigste eeuw* een ideaal vakantieboek is dat elk wat wils te bieden heeft. Het is geschreven met de eruditie die de lezer in *Na de oorlog* zo heeft gewaardeerd. Judt is een van de belangrijkste historici van onze tijd. Voor beide boeken geldt overigens dat ze met zorg zijn vertaald. Het respect waarmee de originele tekst wordt behandeld, is opvallend. Het is knap dat de Nederlandse tekst even 'vlot geschreven' is als het origineel.

dr. J.W.L. Brouwer

Wim Klaas

De marineloopbaan van Kapitein ter Zee

(A) Wim Klaas, geboren op 6 juli 1955, wordt gekenmerkt door veel buitenlandplaatsingen; zo is hij voor de marine werkzaam geweest in Frankrijk, de Verenigde Staten en Londen. Vanaf 2006 is hij de eerste Nederlandse Defensie Attaché in China.

Waarom ooit naar de Koninklijke Marine?

‘Mijn ouders waren avontuurlijk en reislustig, maar erg gebonden door hun zeven kinderen. Ik zocht een balans tussen actief zijn, bijvoorbeeld als kapitein bij de Shell, en studeren (Nederlands of Theologie). Een neef liet mooie dia’s zien van zijn varen als hofmeester.’

Hoe heeft u de eerste opleiding bij de marine ervaren?

‘Indertijd werd erg gezocht naar de juiste taakstelling voor een officier van administratie. Het zat me dwars dat ik naast een 9 voor navigatie een 3 haalde voor scheepshydrostatica. Ik heb erg genoten van mijn luxe jaren als betaalde student bedrijfseconomie in Rotterdam en door mijn succes in de propedeuse heb ik me erg schuldig gevoeld dat ik een zomer lang vrij was en daar nog vakantiegeld voor kreeg ook (wij deden twee jaar Rotterdam in ons 4e en 5e jaar).’

Wat is uw huidige plaatsing, sinds/tot wanneer?

‘Ik ben sinds september 2006 de eerste Nederlandse Defensie Attaché in China. Ik leef en werk in Peking en ben waarschijnlijk de enige Nederlandse militair die zich full time met China bezig houdt. Ik bestudeer de politieke en veiligheidsontwikkelingen in China door raadpleging van open bronnen, voer veel overleg met NAVO-collega’s en Europese collega’s, bezoek Chinese eenheden en overleg met Chinese collega’s. Ik zet de zo verworven kennis om in bruikbare informatie die ik soms alleen bewaar, maar veelal

“een goed leider is voor mij iemand die de talenten van het hem toegewezen personeel optimaal benut voor de doelen die hij moet realiseren”

rapporteert aan een aantal geïnteresseerden in Den Haag. Natuurlijk netwerk ik veel en heb ik een rol bij bezoeken van defensiemedewerkers aan China. Ook probeer ik voorstellen te doen om de relatie van de Nederlandse defensie met de Chinese langzaam te verdiepen en te verbreden. Ik mag dit doen tot mijn leeftijdsontslag begin 2011.’

Wat maakt deze plaatsing bijzonder?

‘Mag ik hier nog 1.000 woorden voor?! In China gebeurt heel veel waarnaar door de economische en politieke en veiligheidswerel-

den met veel belangstelling wordt gekeken. Het economische hart van de wereld gaat hier in Azië kloppen, de gesloten politiek moet voldoende openheid ontwikkelen om hanteerbaar te zijn voor mondiale instituten en de ondoorzichtige, maar groeiende en moderniserende Chinese defensie moet geplaast worden tegen die economische groei en politieke verandering. En ik mag daar elke dag mee bezig zijn. Ook wanneer tijdens de Olympische Spelen de staatssecretaris zijn sporters komt aanmoedigen probeer je nog tijd te vinden om de politiek te volgen. Gelukkig was heel China bezig met die Spelen, op een aantal beperkte incidenten na, waardoor ik wel veel tijd aan de topsporters van Defensie en hun bezoekers kon besteden.'

Wie zijn uw helden en waarom?

'Laat ik er twee noemen. Ik kies allereerst voor Joke, mijn echtgenote. Zij heeft me altijd de 'go' gegeven voor mijn buitenlandplaatsingen, heeft telkens haar eigen werk weer opgegeven en heeft in Frankrijk, Groot-Brittannië, Amerika en nu weer in China steeds werk gevonden binnen haar eigen capaciteit als fysiotherapeut zonder ook maar enigszins te kort te schieten in de verwachtingen die ik over haar had als partner binnen de functies die ik bekleedde. Zij is wereldklasse.

De tweede held die ik wil noemen is Jack Aubrey, de door Patrick O'Brien in prachtig Engels beschreven zeeheld die alles doet waar onze moderne maritieme kopstukken wel van moeten dromen. In voor- en tegenspoed kiest hij zijn weg en doet dat met respect voor vriend en vijand. En dat waren er nogal wat aan het begin van de 19^e eeuw.'

Welke aspecten van de huidige KM maken u trots?

'De mensen zijn het meest indrukwekkend. Overal waar ik marinemen tegenkom, en door de aard van mijn functies is dat meer en meer in een joint omgeving, valt het me op dat marinemen deskundig zijn en bereid deze deskundigheid toe te passen. Let wel: ik bedoel niet te zeggen dat dat bij andere krijgsmacht-delen niet zo is. Het is denkbaar dat mijn marinehart deze perceptie enigszins kleurt.'

Hoe beoordeelt u de verkenningen naar het niveau van defensiebestedingen op langere termijn?

'Ik vind het erg goed dat er een onderzoek gaande is naar de vraag hoe we de tering naar de nering gaan zetten. Dat we definiëren wat de tering en wat de nering is. Het is goed dat dit Defensie en politiek overstijgend is omdat hierover de ene noch de andere partij de wijsheid in pacht heeft. Wat de uitkomst ook zal zijn, het geeft altijd aanknopingspunten om de discussie over voorgenomen besluiten aan te gaan. De vorm die gekozen wordt is ook een goede met o.a. een website waar iedereen vragen kan stellen en bij kan dragen in de discussie.'

Welke eigenschappen waardeert u in uw collega's?

'Loyaliteit, respect en vertrouwen in elkaars mogelijkheden.'

Welke vorm van leiderschap spreekt u het meeste aan? Wie is voor u een voorbeeld?

'Ik houd van transformationeel leiderschap en voel altijd de behoefte mijn medewerkers goed te leren kennen, te weten welke normen en waarden voor hen van belang zijn, wat ze kunnen en welke behoeften ze hebben.

Een goed leider is voor mij iemand die de talenten van het hem toegewezen personeel optimaal benut voor de doelen die hij moet realiseren. Die ook bij controversiële beslissingen het gevoel overbrengt dat er geluisterd is en er respect is voor de afwijkende meningen of adviezen. Ik had dat gevoel heel sterk toen de heer Kamp nog minister van Defensie was.'

Wat weet u en verwacht u van de KVMO?

'Ik ben niet meer zo op de hoogte als in de periode dat ik nog de ambitie had een bestuursfunctie te bekleden bij de KVMO. Vanuit mijn CDA-lidmaatschap had ik wel belangstelling voor activiteiten die gericht waren op belangenbehartiging maar dat heb ik wat laten schieten toen mijn jaar- en klasgenoten Frank Marcus en Harm Theo Wagenaar een prominente rol op zich gingen nemen. Mijn verwachting ligt voornamelijk in de richting van de verwachting over een belangenorganisatie. Een rol die overigens naar mijn mening al vele jaren op professionele wijze wordt vervuld, ondanks de geweldige tegenstelling in belangen bij de doelgroep van de KVMO.'

Welke vraag zou u willen stellen en aan wie?

'Ik zou aan Prins Willem Alexander willen vragen wanneer hij het roer overneemt van zijn moeder. Ik ben een fan van het Koningshuis en zou na de koninginnen Juliana en Beatrix graag nog even onder mijn derde monarch dienen.'

Eén van de hoofddoelstellingen in de Prinsjesdagbrief 2003 is vergroting van het expeditionaire vermogen van de krijgsmacht. Een onderdeel daarvan is de ondersteuning en/of het initiëren van landoperaties door de Koninklijke Marine. Ondersteuning kan het uitvoeren van strategische zeetransporten of het beveiligen van belangrijke aanvoerroutes zijn, maar ook het bestrijden van landdoelen.

Vulcano: de lange arm

behoefte te vervullen heeft Nederland zich in een *Memorandum of Understanding* (MoU) met Italië gecommitteerd aan het ontwikkelen en produceren van een langedracht munitie genaamd Vulcano.

In dit artikel wordt allereerst aandacht besteed aan het nut van vuursteun vanaf zee. Daarna wordt uitgelegd wat Vulcano munitie is en hoe het werkt. Vervolgens zullen wij de Vulcano projectorganisatie beschrijven. Het artikel eindigt met een overzicht van het Vulcano tijdpad en met een korte beschouwing van de stappen die genomen moeten worden voordat het LCF Vulcano munitie kan afvuren.

Vuursteun vanaf zee

Van alle landen op de wereldkaart heeft ongeveer 83 procent een kustlijn en 44 procent van de wereldbevolking leeft minder dan 150 km vanaf deze kustlijn. Het is mede daarom goed mogelijk dat toekomstige conflictsituaties in de belangrijke kustgebieden zullen plaatsvinden. Voor de ondersteuning en/of het initiëren van landoperaties in kustgebieden zijn marineschepen bij uitstek geschikt.

Een marineschip kan relatief snel bijna overal ter wereld ter plaatse zijn zonder logistieke ondersteuning vanaf het land. Ook is er geen toestemming benodigd van het land waar de operatie wordt uitgevoerd noch van de aangrenzende landen omdat er vanuit internationale wateren geopereerd kan worden.

Een operatie op land zal, op een enkele uitzondering na, alleen plaatsvinden als vuursteun beschikbaar is. In een vroeg stadium van een expeditionaire operatie vanuit zee zal er vaak (nog) geen grondgebonden vuursteun beschikbaar zijn van bijvoorbeeld de PzH 2000 of van 120mm mortieren. Ook luchtsteun zal in veel gevallen pas later ter plaatse zijn. In dit stadium kan *Naval Surface*

Het LCF kan met haar 127mm kanon landdoelen bevuren, maar de effectiviteit daarvan is beperkt door het maximale bereik van 24 km, waardoor alleen landdoelen in een smalle kuststrook bereikbaar zijn. Tevens zal het LCF zich vanwege het bereik in veel gevallen dicht onder de kust moeten positioneren met alle risico's van dien. In lijn met de Marinestudie 2005 is daarom de behoefte ontstaan om deze ondersteuning vanaf een grotere afstand van de kust en dieper landinwaarts te leveren. De kans op *collateral damage* of nevenschade dient daarbij zo klein mogelijk te zijn. Om deze

Fire Support (NSFS) de enige vuursteun zijn voor het landoptreden.

NSFS kan ook in een later stadium van een operatie een belangrijke rol spelen want een marineschip kan gedurende langere tijd, met een zeer korte reactietijd, vuursteun leveren. De vuursteun kan dag en nacht geleverd worden onder (vrijwel) alle weersomstandigheden. De onschatbare waarde van continu en direct beschikbare vuursteun wordt bijna dagelijks bewezen door de PzH 2000 in Uruzgan. Overigens wordt op dit moment onderzocht hoe het bereik en de nauwkeurigheid van de PzH 2000 kan

van het LCF

worden verbeterd. Luchtsteun is ook een belangrijk middel maar vliegende eenheden zijn vaak schaars en daardoor niet op alle gewenste momenten, met de juiste bewapening, beschikbaar.

Met de invoering van langedracht Vulcano munitie zal het LCF in staat zijn om in het gehele beoogde operatiegebied, vanaf een veiligere afstand, vuursteun te leveren. Door Vulcano munitie te voorzien van geleiding en sturing wordt de precisie (sterk) verbeterd zodat de kans op *collateral damage* zo klein mogelijk wordt. Verbeterde precisie heeft nog meer voordelen want met hetzelfde aantal wapensystemen kan een groter aantal doelen sneller worden uitgeschakeld. Daarnaast heeft geleide munitie een logistiek voordeel omdat, vergeleken bij het gebruik van conventionele munitie, minder munitie nodig is om een doel uit te schakelen.

Introductie Vulcano

Vulcano is een familie van ongeleide *Extended Range* (ER) en geleide *Long Range* (LR) subkaliber munitie voor zowel 127mm maritieme kanons als 155mm landgeschutsystemen. Vanaf hier zullen wij de ongeleide variant aanduiden met Vulcano ER en de geleide met Vulcano LR.

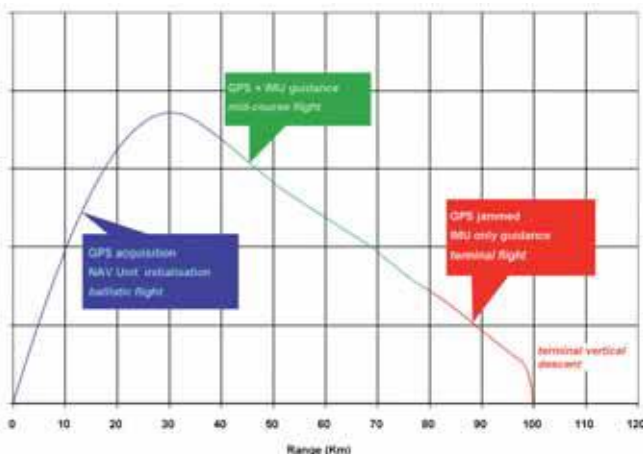

Afb. 1 Vulcano LR projectiel met main sabot.

Vulcano projectielen worden tijdens de vlucht gestabiliseerd door staartvinnen en het Vulcano LR projectiel beschikt daarnaast over stuurvinnen op de voorzijde (afbeelding 1).

127mm Vulcano ER projectielen hebben een grotere dracht (streefbereik 70 km) dan conventionele munitie door verbeterde aërodynamische eigenschappen en door een hogere mondingssnelheid. Het Vulcano LR projectiel zal zelfs een nog groter bereik

hebben (streefbereik 100-120 km) doordat de stuurvinnen ervoor zorgen dat, na het bereiken van het hoogste punt van de ballistische baan, het projectiel in glijvlucht naar het doel vliegt. De

Afb. 2 Vulcano LR vluchtprofiel.

stuurvinnen zorgen er tevens voor dat het projectiel onder een optimale (steile) hoek het doel treft. In afbeelding 2 is een generiek Vulcano LR vluchtprofiel afgebeeld.

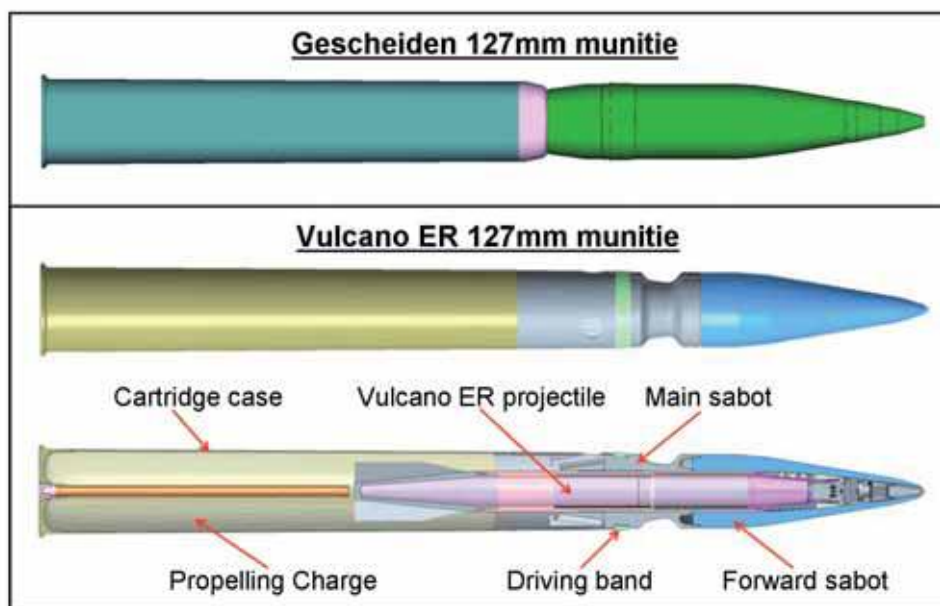
In de nieuwste 127mm kanonsystemen zullen bovengenoemde bereiken nog groter zijn door toepassing van een langere loop. Het bereik van 155mm geschut zal met zowel Vulcano ER als LR munitie significant groter zijn. In tegenstelling tot de ontwikkeling van 127mm *Extended Range Guided Munition* (ERGM) en 155mm *Excalibur* munitie in de Verenigde Staten beschikt de Vulcano munitie niet over eigen voortstuwing.

De trefnauwkeurigheid van het Vulcano ER projectiel is (uiteraard) afhankelijk van de afstand tot het doel. Op het maximale bereik zal ongeveer 50 procent van de projectielen terechtkomen binnen enkele honderden meters van het mikpunt en op 33 km afstand zo'n 90 procent. Hoewel nauwkeuriger dan conventionele munitie (op conventionele afstanden) is bij Vulcano ER munitie dus nog geen sprake van echte precisiemunitie. De Vulcano LR projectielen zullen echter een *Circular Error Probability* (CEP) hebben van enkele tientallen meters en wanneer Vulcano munitie is uitgerust met eindgeleiding dan zal de CEP slechts enkele meters zijn.

De groeiende vraag naar precisievuursteun heeft in begin 2008 geleid tot een herijking van de oorspronkelijke Vulcano behoeftstelling. Er zal daarom geen Vulcano ER munitie worden aangekocht maar alleen Vulcano LR munitie.

Technische beschrijving Vulcano munitie

Hoewel de principewerking van de 127mm en 155mm Vulcano munitie gelijk is zullen wij ons hierna voornamelijk richten op de maritieme 127mm versie. De 127mm variant is ontworpen om, naast reguliere 127mm munitie, met het bestaande 127mm OTO Breda kanon van de firma OTO Melara te kunnen worden afgevuurd. →

Afb. 3: Conventionele en Vulcano 127mm munitie.

De 127mm munitie die momenteel in gebruik is bij de KM is zogenaamde gescheiden munitie. Dit betekent dat het projectiel en de huls (met daarin de voortdrijvende lading) gescheiden worden opgeslagen en pas tijdens het opvoeren in het kanon worden samengevoegd (afbeelding 3, boven). Vulcano munitie daarentegen bestaat uit één geheel (afbeelding 3, midden), maar is zo ontworpen dat het na enkele kleine aanpassingen toch in het bestaande kanon van het LCF kan worden gebruikt. Vulcano munitie is 155 cm lang en weegt ongeveer 40 kg. Het *main sabot* (afbeelding 3, onder) vergroot het kaliber van het subkaliber projectiel zodat het fysiek in de loop past. Het *forward sabot* zorgt ervoor dat het projectiel de juiste afmetingen heeft voor de opvoer in het kanon. Tevens bevat dit *sabot* het contactmechanisme waarmee de ontstekingsbuis in het projectiel van de juiste missie parameters wordt voorzien door de *ammunition programmer*.

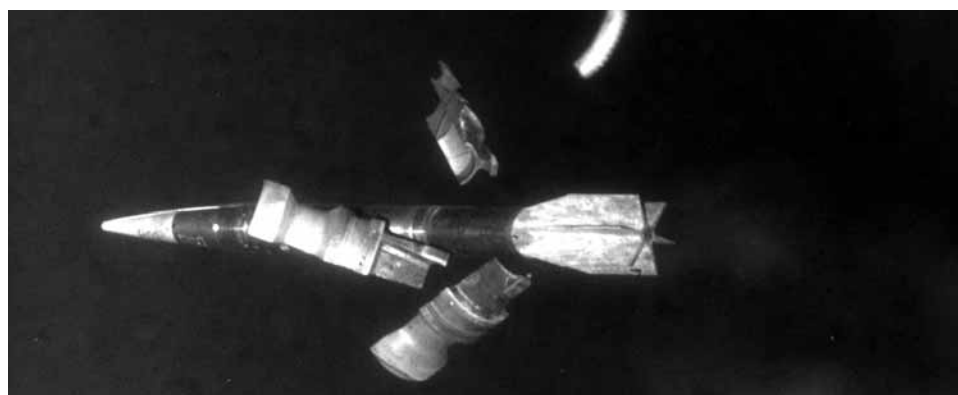
Het Vulcano ER projectiel bevat onder andere de hoofdlading (*warhead*), de ontstekingsbuis (*fuze*) om de hoofdlading op het gewenste moment te laten detoneren, en de *Safety and Arming*

Unit (SAU) die garandeert dat de ontstekingsbuis z'n werk niet onbedoeld kan doen als gevolg van trillen, schokken, laten vallen, etc. Het projectiel tijdens de vlucht heeft een lengte van 1 m en een weegt ongeveer 17,5 kg.

Voortdrijvende lading

De voortdrijvende lading is, samen met fysieke projectieleigenschappen zoals vorm en gewicht, van groot belang voor het maximale bereik van het projectiel en de trefnauwkeurigheid. Bij de ontwikkeling ervan zijn een aantal eisen en randvoorwaarden gesteld; zo dient de voortdrijvende lading het projectiel een voldoende hoge mondingsnelheid (V_0) te geven met een zo klein mogelijke spreiding rondom deze mondingsnelheid. Vooral bij de ongeleide projectielen is het minimaliseren van deze spreiding van cruciaal belang. Ook zijn er eisen gesteld aan de maximale loopdruk in het kanon, het beperken van looperosie en een groot aantal specifieke veiligheids- en opslageisen. Tijdens recente schietproeven op de schietbaan op Sardinië is een bereik gehaald van meer dan 60 km bij een V_0 van bijna 1100 m/s. Een wereldrecord voor 127mm kanonmunitie! Afbeelding 4 is een tijdens de

Afb. 4: Het scheiden van het main sabot van een Vulcano ER projectiel na het verlaten van de loop.

schietproeven met een *high speed camera* gemaakte foto van het Vulcano ER projectiel. Duidelijk is te zien hoe het *main sabot* in drie delen van het projectiel wordt gescheiden net na het verlaten van de loop. In vervolgprouven zal de trefnauwkeurigheid op een aantal verschillende afstanden worden geëvalueerd.

Nuttige lading

Vulcano munitie zal in beginsel geleverd worden met een *High Explosive warhead*. Deze *warhead* is bedoeld om ingezet te worden tegen doelen zoals lichtgepantserde voertuigen en personeel. In een later stadium zal Vulcano LR munitie ook geleverd kunnen worden met een *semi-armour piercing* projectiel. Deze variant is voorzien van een extra harde buitenkant om een betere penetratie te bewerkstelligen en is bedoeld om ingezet te worden tegen doelen die beschermd zijn door pantser of beton.

Beide typen *warhead* zullen voorzien zijn van enkele voorgefragmenteerde wolfram ringen die zorgen voor een scherfwerking na de detonatie. Als springstof is gekozen voor een zogenaamd ongevoelige PBX (*Polymer Bonded Explosive*) dat de kans op onbedoelde reactie van de *warhead* als gevolg van bijvoorbeeld temperatuurschommeling en schokken minimaliseert.

In een recentelijk uitgevoerde haalbaarheidsstudie is aangetoond dat ook *illumination*, *smoke*, *multi-spectral masking* (rookgordijn waar ook infraroodkijkers niet doorheen kunnen kijken), *target practice* (oefenmunitie zonder explosief), brandstichtend, *radio-jammer* tot de mogelijke *warhead* configuraties zouden kunnen behoren indien daar vraag naar is.

De operationele eisen aan de beoogde nuttige ladingen zijn gedefinieerd in termen van snelheid, richting, dichtheid en het doorborende vermogen van de wolfram scherven na de detonatie. Op dit moment worden *static warhead burst* proeven voorbereid om de verschervende eigenschappen van de definitieve *warhead* configuratie te valideren (afbeelding 5). Daarnaast zijn de eerste zogenaamde *Strength of Design* schietproeven uitgevoerd

die hebben aangetoond dat het projectiel inclusief *warhead* de hoge versnelling en druk tijdens het afvuren kan doorstaan (structurele integriteit van het projectiel).

Ontstekingsbuis

De Vulcano projectielen worden voorzien van een multifunctionele ontstekingsbuis. Deze ontstekingsbuis zal tijdens de afvuurcyclus voor de specifieke missie geprogrammeerd worden met de gewenste instellingen. Primair zal ontsteking plaatsvinden op de ingestelde hoogte (*altimetric fuze*). Secundair zal ontsteking plaats kunnen vinden door de schok van de inslag (eventueel met tijdsvertraging), na het verstrijken van een ingestelde tijd of door nabijheidswerking.

Tenslotte beschikt de ontstekingsbuis om veiligheidsredenen nog over een zelfvernietigingfunctie en een *Safety and Arming Unit* (SAU). De SAU zorgt ervoor dat het projectiel veilig is totdat achtereenvolgens een bepaalde axiale versnelling en een vertraging gemeten is. Pas als (door het afvuren) aan die voorwaarden voldaan is, brengt de SAU het projectiel in een *armed state* en kan de *warhead* door de ontstekingsbuis worden geïnitieerd. De juiste werking van de SAU is in juni 2008 tijdens een schietserie aangetoond.

Geleiding

Vulcano LR munitie wordt voorzien van traagheidsnavigatie en GPS. Tevens zal er een Vulcano variant gebouwd worden met infrarood (IR) eindgeleiding die specifiek bedoeld is om ingezet te worden tegen maritieme doelen. In de toekomst zal er ook een Vulcano LR versie ontworpen worden met eindgeleiding d.m.v. een *Semi-Active Laser* (SAL) zoekkop. Dit projectiel zal tijdens het laatste deel van de vlucht door een laseraanwijzing (door bijvoorbeeld een *forward observer*) naar het doel geleid worden.

Het project Vulcano

Op 3 april 2003 hebben het Italiaanse en Nederlandse ministerie van Defensie een *Memorandum of Understanding* (MoU) ondertekend waarin de gemeenschappelijke behoefte aan Extended en →

Afb. 5: Opstelling bij TNO om verscherving van de warhead te evalueren.

aan *Long Range* munitie voor *Naval Surface Fire Support* (NSFS) werd vastgelegd. In deze MoU onderschrijven beide landen de voordelen van het gezamenlijk ontwikkelen en testen van deze munitie voor het 127mm OTO Breda kanon. Omstreeks dezelfde tijd komen de beide ministeries een *Vulcano Project Agreement* overeen en worden contracten tussen de industrieën van beide landen getekend waarmee het *Vulcano* project van start gaat. Op gelijke *work- and costshare* basis tussen Italië en Nederland participeren de KM en de Nederlandse industrieën in het eerste deelproject van het *Vulcano* programma: de ontwikkeling en industrialisatie van de *ongeleide* 127mm *Vulcano* ER munitie. Beide landen onderzoeken momenteel in welke mate de KM en de Nederlandse industrie aan de ontwikkeling en industrialisatie van de *geleide* 127mm *Vulcano* LR munitie kunnen bijdragen.

Organisatie

De Italiaanse firma OTO Melara is intellectueel eigenaar van het *Vulcano* concept (voor alle munitie configuraties) en is hoofdaannemer van het *Vulcano* project. Voor de ontwikkeling en industrialisatie van de 127mm ER munitie waarin de KM participeert, zijn Thales Naval Nederland, Thales Land & Joint Systems en TNO Defence, Security and Safety door OTO Melara ingehuurd als onderaannemer.

Het *Vulcano* projectmanagement vindt plaats volgens een (internationaal) veelgebruikte constructie: de belangrijkste beslissingen worden genomen in het *Vulcano* Steering Committee (VSC) dat tweemaal per jaar vergadert in Italië of Nederland en waarin beide landen één vertegenwoordiger hebben. De Nederlandse vertegenwoordiger in de VSC is het hoofd van de afdeling Sensor- en Wapentechnologie van het ressort Zeesystemen van de Defensie Materieel Organisatie. De dagelijkse *Vulcano* project management taken worden uitgevoerd door het *Vulcano* Project Management Team (PMT) dat is ondergebracht bij de Italiaanse marine te La Spezia, op een steenworp afstand van OTO Melara. Het PMT bestaat - voor het *Vulcano* deelproject waarin de KM participeert - uit een voorzitter en secretaris van de Italiaanse marine en een projectmedewerker van de KM. Beide landen hebben eveneens een *National Focal Point* (NFP) die de liaison vormt tussen het *Vulcano* project te Italië enerzijds en 'alle stakeholders binnen defensie' anderzijds. De Nederlandse NFP (Den Haag) en PMT projectmedewerker (La Spezia) vallen beide onder de sectie Wapentechnologie van het ressort Zeesystemen van de Defensie Materieel Organisatie.

Tot slot verzorgt de Italiaanse marine alle benodigde faciliteiten voor het *Vulcano* project, zoals een kantooromgeving voor het PMT en het gebruik van de schietterreinen en de 127mm testkanons.

Implementatie *Vulcano* capaciteit

Zoals eerder gesteld is de *Vulcano* munitie zo ontworpen dat het naast de huidige conventionele munitie kan worden gebruikt. Dit betekent echter niet dat de LCF's nu al gereed zijn voor het afvuren van beide soorten munitie. Voordat *Vulcano* munitie gebruikt kan worden aan boord van het LCF zullen de navolgende systemen/systeemcomponenten moeten worden gemodificeerd:

- Kanon;
- Munitiebergplaats;
- *Ammunition programmer*;
- *Interface Combat Management System* (CMS) - kanon;
- CMS software.

Omdat *Vulcano* munitie uit één geheel bestaat zullen beide *lower hoists* (de liften die munitie vanuit de munitiebergplaats opvoeren tot in het kanon zelf) van het kanon mechanisch moeten worden aangepast. Tevens dienen er nog enkele modificaties aan het kanon zelf uitgevoerd te worden zodat het kanon de *Vulcano* munitie kan opvoeren en afvuren.

Waar de tweedelige conventionele munitie nog handmatig geladen kan worden, is het gewicht van *Vulcano*-munitie daarvoor te hoog geworden. Automatisering in de munitiebergplaats is dan ook noodzakelijk. Momenteel wordt onderzocht welke opties er zijn aan boord van het LCF.

Omdat *Vulcano*-projectielen meer data nodig hebben dan conventionele munitie, zal deze munitie op een andere wijze geprogrammeerd worden tijdens de afvuurcyclus waardoor het toevoegen van een te ontwikkelen *ammunition programmer* noodzakelijk is. Verder dient de interface tussen het kanon en het CMS aangepast te worden zodat alle benodigde informatie (schootstabilisatie, uitgebreide meteo-data etc.) uitgewisseld kan worden.

Tenslotte moet het CMS aangepast worden zodat de *Vulcano* munitie (optimaal) ingezet kan worden. Te denken valt aan een CMS-advies voor de beste positionering van het schip, rekening houdend met posities eigen troepen, bereik tot verschillende doelen, hoogtecontouren van het land, etc..

Blik op de toekomst

Na de succesvolle afronding van de haalbaarheidsstudie naar *ongeleide* 127mm *Vulcano* ER munitie hebben de Italiaanse en Nederlandse marine eind 2005 besloten de ontwikkeling en industrialisatie van deze munitie te continueren. Het eindproduct zal een volledig uitontwikkelde *Vulcano* ER munitie en een gekwalificeerde productielijn zijn (eind 2009).

De ontwikkeling van *Vulcano* LR munitie zal nog enkele jaren doorlopen en serieproductie is momenteel voorzien in 2012. Na het uitvoeren van de benodigde modificaties aan het eerste LCF zal een eerste operationele *Vulcano* LR capaciteit in 2013 realiteit worden. Met de ingebruikname van *Vulcano* LR munitie zal de Koninklijke Marine dieper landinwaarts precisievuursteun kunnen leveren. Deze mogelijkheid betekent een aanzienlijke uitbreiding van de mogelijkheden voor het leveren van veiligheid vanuit zee. ➔

Na zijn plaatsing als Hoofd Operationele Dienst is LTZ1 Q.R.J. van Dijk sinds september 2006 werkzaam bij DMO als plv. hoofd sectie wapentechnologie. Hij is als projectofficier en National Focal Point *Vulcano* nauw betrokken bij het verwezenlijken van de *Vulcano* capaciteit aan boord van de LCF's. LTZE 1 drs. ir. I.J.H. Lek is momenteel namens de DMO geplaatst als Nederlandse vertegenwoordiger in het *Vulcano* Project Management Team te La Spezia, Italië.

• Door: LNTKOLMARNs drs. A.J.E. Wagemaker MA

De uitdagingen voor de volgende Amerikaanse president zijn groot. De economie krimpt, de werkloosheid neemt toe, de dollar is nog altijd op zijn retour. Bovendien beschouwt de meerderheid van de Amerikanen Bush als een mislukte president.

Met Barack Obama (boven rechts) en John McCain zijn er twee unieke kandidaten die in vele opzichten elkaars tegenpolen zijn. In de verkiezingen gaat het om leiderschap, de VS hebben behoefte aan een leider die niet alleen de Amerikanen weet te binden maar ook de belangrijkste bondgenoten. De uitdaging voor de volgende president: hoe om te gaan met het verval van de Westerse dominantie. Obama wordt geïnspireerd door Fareed Zakaria en Robert Kagan spreekt met name McCain aan. Beide inspirators kwamen recent met een geschreven versie van hun gedachtegoed.

Redder

De situatie waarin de VS zich bevinden is niet uniek. In de nadagen van Jimmy Carter bleek bijvoorbeeld ook een nationale redder nodig. Toen kwam Ronald Reagan die de wind van de geschiedenis mee had. Met behulp van Thatcher en Gorbatsjov toonde de wereld zich plotseling weer ontvankelijk voor Amerika en werd de basis voor welvaart in het volgende decennium gelegd. Hoe anders is het voor de opvolger van Bush. Het machtige bondgenootschap dat de Koude Oorlog heeft overwonnen, de NAVO, is weliswaar veel groter geworden maar niet per definitie slagvaardiger; Irak heeft veel weg van een gemaskeerde nederlaag; Afghanistan sleept zich voort; in Georgië doen de Russen niet wat de Amerikanen willen en er zijn steeds meer sterke regionale grootmachten die hun eigen agenda bepalen.

Europeanen houden van Obama maar zij hebben geen stemrecht op 4 november. Bovendien wantrouwt het grootste deel van de Amerikanen per definitie alles waar Europa van houdt. Europeanen komen van Venus, Amerikanen van Mars, zo vatte de conservatieve denker Robert Kagan in 2003 de trans-Atlantische

kloof samen in *Of Paradise and Power*. Hij had het weliswaar vooral over de agressieve Amerikaanse internationale politiek tegenover de eindeloos delibererende Europese NAVO-partners maar ook bij verkiezingen maakt het electoraat van Mars keuzes die op Venus niet begrepen worden. Onderhandelen, dat is iets voor Venus, McCain zou daarom de kandidaat van Mars zijn.

McCain is een 'stand alone brand': door zijn biografie en staat van dienst is hij een product waar de concurrentie moeilijk andere labels op kan plakken. De kiezer kent de geschiedenis van de onderscheiden oorlogsveteraan en voormalig krijgsgevangene en weet dat hij van een ander slag is dan George W. Bush. Hij is de minst Republikeinse van de Republikeinse kandidaten en daarmee de beste kandidaat die zijn partij zich kon wensen met de dramatische populariteitscijfers van de zittende president. Of hij voor 'een derde termijn van Bush' staat is twijfelachtig ondanks dat McCain volhoudt het karwei van Bush af te maken zoals het een supermacht betaamt.

Obama is een relatief jonge presidentskandidaat van gemengd bloed die mede met behulp van een gewiekste reclamecampagne de Democratische kandidatuur won. Hij heeft niet de ervaring van McCain in Washington, hij staat voor 'Change'. Obama sprak zich in 2003 publiekelijk uit tegen de oorlog in Irak. Veel Democraten nemen voetstoots aan dat wat Irak betreft hun kandidaat het morele gelijk aan zijn zijde heeft en dat hem dat winst in de verkiezingen zal opleveren. Echter, ook McCain heeft zich – als een van de weinige Republikeinen – lang kritisch uitgelaten over de wijze waarop de oorlog in Irak gevoerd werd. McCain steunde de conclusies van de onpartijdige Iraq Study Group die →

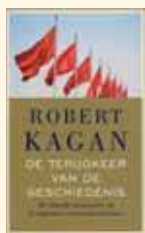
eind 2006 adviseerde om meer troepen naar vooral Bagdad te sturen om zo het geweld terug te dringen. De *surge* waaraan McCain zijn lot verbond – ‘ik verlies liever een verkiezing dan een oorlog’ – was destijds mateloos impopulair maar blijkt wel te werken; McCain wordt geprezen om zijn leiderschap. Amerikanen menen daarom in opinieonderzoeken dat hij de betere *commander-in-chief* zou zijn en vinden ook dat hij meer dan Obama de ‘kennis en ervaring heeft die nodig zijn voor het presidentschap’.

Kiezers dichten traditioneel de Republikeinen een grotere deskundigheid toe over oorlog en vredesvraagstukken. De meerderheid vindt Obama op dit punt zelfs een ‘riskantere keuze’; velen zijn gevoelig voor de boodschap van McCain dat de VS in tijden van internationale terreur niet met de witte vlag moet zwaaien terwijl de Democraten zich willen vastleggen op een datum waarop de Amerikanen zich uit Irak en misschien ook wel Afghanistan hebben teruggetrokken.

Zakaria en Kagan

Het te verwachten buitenlands- en veiligheidsbeleid van de VS is voor ons, Europa, van belang. Zou de volgende president terug kunnen keren naar het pad dat de unilateraal opererende Bush bruusk heeft verlaten? ‘Nee’ zegt Fareed Zakaria in *De Wereld na Amerika* waardoor Obama wordt geïnspireerd; ‘Nee’ zegt Robert Kagan, die McCain regelmatig adviseert, in *De terugkeer van de geschiedenis*. En daarmee houden de overeenkomsten tussen de twee prominente denkers op. Waar Zakaria kansen voor de volgende president ziet, voorspelt Kagan hernieuwde spanningen en conflicten.

Dat er veel gaat veranderen is een gegeven. De pogingen om overall ter wereld een democratie naar Amerikaanse snit te vestigen zoals in Irak en Afghanistan, heeft slechts tot een sterke afname van de Amerikaanse supermacht en prestige geleid. Maar staat het Amerikaanse ‘empire’ daarmee een vergelijkbaar lot te wachten als de Ottomanen en Habsburgers aan de vooravond van de Eerste Wereldoorlog? Twee zaken vallen op, de verdeeldheid van het Westen en de opkomst van sterke Aziatische economieën.

Kagan

De neoconservatieve Kagan, die al jaren een nieuwe wereldorde met tegenstrijdige ideologieën ziet ontpoppen, ziet zijn Mars-Venus these bevestigd: terwijl in Washington het klassieke machtsdenken blijft overheersen, wanen de Europese beleidsmakers zich nog steeds op de drempel van een Kantiaans paradijs van vrede en welvaart. In de VS is veiligheid absoluut,

Europeanen zien het als iets relatiefs. Overigens erkent Kagan dat de Neocons zich hebben laten leiden door overmoed en optimisme: de wereld onderging na de Koude Oorlog niet de ‘verwachte’ – gedroomde – metamorfose, er kwam geen nieuwe wereldorde. De VS vertilden zich aan hun democratiseringsmissie en betalen een forse prijs voor hun solisme. Rusland kroop uit het economische dal en steekt dat met Sovjet-achtige acties niet onder stoelen of banken. China maakt een spectaculaire groei

door en gaat zijn eigen gang waarbij vaststaat dat de hegemonie van de communistische partij niet in gevaar mag komen. Landen als India, Zuid-Afrika en Brazilië vergroten sensationeel hun (regionale) macht, rijkdom en welvaart maar mogen tot hun starre verbazing op het wereldtoneel niet meedoen. Een speciale status in bijvoorbeeld de Veiligheidsraad zit er voorlopig niet in.

Kagan herkent in de huidige constellatie karakteristieken van de 19de eeuw. De natiestaat is nog altijd even sterk, net zoals nationalistische ambities, driften en rivaliteiten. De tegenstelling tussen liberalisme en autocratie is weer helemaal terug, echter de door de Amerikanen gewenste democratische krachten kunnen het alleen redden als onderlinge geschillen bijgelegd worden en vijandige ideologieën met kracht weerstaan worden. Daarmee is de zaak niet opgelost; is het Westen nog altijd superieur en zal dat zo blijven? *Hoe kan het Westen de voorsprong behouden van de opkomende Aziatische economische machten* zoals bijvoorbeeld Kishore Mahbubani, de oosterse evenknie van Samuel Huntington, betoogt in *The New Asian Hemisphere*. Immers, wie eenmaal economische voorspoed heeft krijgt dat vanzelf ook politiek en cultureel. Kagan is een typische realist die beseft dat de opkomst van een virulent nationalisme in Rusland, China, Zuidoost Azië en het Midden-Oosten gevaarlijk zal botsen met de Europese en Amerikaanse liberale democratieën.

Zakaria

Zakaria, van oorsprong afkomstig uit India, bekend van CNN en redacteur bij Newsweek, richt zich primair op economische processen en globalisering. Hij richt zich op economische interdependentie en de opkomst van regionale grootmachten – of beter ‘*the rise of the rest*’. Maar ook de frustraties die buiten de westerse wereld

leven en over het gemak waarmee Amerikanen (en Europeanen) hun visie op geschiedenis en moraal tot maat der dingen uitroepen. Hij is optimistisch over de kansen en mogelijkheden voor het Westen en vooral de VS. Hoe zeer de wereld ook verandert, de VS zullen nog geruime tijd een leidende rol in de wereld moeten spelen want de gecombineerde Amerikaanse politieke, militaire en economische macht is voorlopig ongeëvenaard.

Meer diplomatieke finesse is voor Washington noodzakelijk, net zoals het besef dat economische en politieke liberalisering niet noodzakelijkerwijs hand in hand gaan en dat verwestering geen synoniem voor modernisering is.

Sterker nog, kan en mag het Westen de opkomende grootmachten nationalistische trots, eigen visie en eigen invulling weigeren? Ghandi zei ooit tegen Lord Mountbatten (de laatste onderkoning van India) dat een haastig vertrek van de Britten uit de kroonkolonie misschien tot chaos zou kunnen leiden maar dat die chaos dan wel volgens Ghandi ‘ons eigen probleem’ zou zijn.

Ondanks zijn kritiek op de door de regering Bush gecreëerde sfeer van angst en zelfgenoegzaamheid, de VS blijven, wat Madeleine Albright noemde, de ‘onmisbare mogendheid’. Immers, Al Qa’ida heeft niet het hart van de islamitische wereld veroverd, het Chinese buitenlands- en veiligheidsbeleid is voor de VS voorspel-

baar en opkomende landen zoals India, Brazilië en Zuid-Afrika komen niet verder dan de status van regionale grootmachten. Zakaria vindt het in tegenstelling tot Kagan wel meevallen met de gevaren en bedreigingen maar dit is geen reden om stil te zitten: macht, voorspoed en welzijn zijn relatief en breekbaar.

Hoeveel invloed vinden de Amerikanen dat ze moeten hebben? Past de heersende trend in de Amerikaanse achtertuin niet goed dat het gematigd linkse pro-markt beleid van Brazilië en Chili niet veel meer stabiliteit levert dan het donderpreek-socialisme van Hugo Chavez of de Castros? En is het momenteel niet veel beter in Afghanistan en Irak dan voor 2002? De beperkingen van Big Stick diplomatie zijn bekend, het creëren van rust en orde noodzakelijk opdat de status-quo gehandhaafd blijft.

Hoe verder?

Het voorspellen van het Amerikaanse buitenlands- en veiligheidsbeleid en de gevolgen voor de Europese partners is lastig, de scenario's lopen te zeer uiteen, getuige ook de twee besproken boeken. Beide auteurs zijn het er over eens dat de Amerikaanse – of zo u wilt Westerse – dominantie op het wereldtoneel eindig is. Hoe snel zal het gaan en hoe ga je er mee om? Naar binnen blijven kijken helpt sowieso niet, net zo goed dat solisme een illusie is. Antonio Gramsci merkte ooit op dat het optimisme van de wil en het pessimisme van het verstand in balans moeten zijn. In Centraal Azië, het Midden-Oosten en in westerse hoofdsteden – gewapenderwijs of via het toetsenbord – worden gelegenheids-

coalities gesmeed tussen 'verlichtingsfundamentalisten', vrije-marktprotagonisten en religieus geïnspireerde utopisten. Conflicten en oorlogen die weggestopt waren onder het Sovjet-ijs zoals etnische conflicten, strijd om natuurlijke hulpbronnen en religieuze oorlogen komen weer op. Het gaat over een herverdeling van macht in de wereld met landen waar het economisch steeds meer voor de wind gaat en waar een groot deel van de wereldpopulatie woont. Of de VS hierin de politieagent kan spelen is op zijn minst twijfelachtig.

Dat de neocon-agenda van Bush in zijn huidige vorm wordt voortgezet is uitgesloten. Universele democratie en de 'oorlog tegen terreur' zijn gevaarlijke waanbeelden gebleken. Net zoals eind jaren zestig met de voortslepende controverse in Vietnam, is het een illusie te denken dat het beleid radicaal zal veranderen. Er komt ook geen apocalyptische eindstrijd waarin 'vrijheid wint' of 'vrijheid verliest' zoals Bush zijn publiek voorhoudt. De volgende president is vooral een tussenpaus die bepalend zal zijn voor wat er op de middellange termijn gaat verschuiven. ←

Verder lezen:

- Robert Kagan, *The Return of History and the End of Dreams* (in het Nederlands vertaald als, "De terugkeer van de geschiedenis")
- Fareed Zakaria, *The Post-American World* (in het Nederlands vertaald als "De Wereld na Amerika – en de opkomst van de rest")
- John Gray, *Black Mass: Apocalyptic Religion and the Death of Utopia* (in het Nederlands vertaald als "Zwarte Mis")
- Kishore Mahbubani, *The New Asian Hemisphere: The Irresistible Shift of Global Power to the East* (binnenkort ook in het Nederlands als "De eeuw van Azië: Een onafwennbare mondiale machtsverschuiving")

De toekomst van de Britse marine

• Door: drs. A. van der Peet

'Navy would struggle to fight a war', 'The Senior Service is feeling unloved', 'From Royal Navy to coastal defence'; in de Britse pers waren vorig jaar de nodige signalen op te vangen dat de marine van het Verenigd Koninkrijk momenteel moeilijk het hoofd boven water houdt.

Dat dit geen loze geluiden waren lijkt bevestigd te worden door een recent uitgekomen rapport van het gerenommeerde Royal United Services Institute (RUSI). In de paper *British Defence and Security Policy: the Maritime Contribution*, analyseert Lee Willet, hoofd van het RUSI *maritime studies programme*, het belang van zeestrijdkrachten en het gebruik van de zee in het bestaande Britse defensie- en veiligheidsbeleid. Dit rapport is ook met het oog op het Nederlandse veiligheids- en defensiebeleid interessant te noemen. Niet alleen omdat ons land zich stevast als maritieme natie presenteert, maar ook omdat de Koninklijke Marine op vele fronten in multilateraal en bilateraal verband (NAVO, uitzendmissies, UK/NL *Landing Force*, Onderzeedienst, FOST, uitzendmissies) nauw met de Britse zeestrijdkrachten samenwerkt.

Het rapport is geschreven naar aanleiding van enige door het RUSI en de Royal Navy georganiseerde besloten workshops in het najaar van 2007 en het voorjaar van 2008. Tijdens deze bijeen-

komsten probeerden experts van het RUSI, de *Admiralty*, maritiem specialisten uit het bedrijfsleven, alsook enige politici en journalisten, te bepalen hoezeer het gebruik van de zee en de eigen militair-maritieme eenheden het Britse defensie- en veiligheidsbeleid ondersteunen. De discussies spitsten zich toe op de volgende items: 1) het vermoedelijke karakter

van de toekomstige geostrategische omgeving en de invloed hiervan op de Britse defensiepolitiek; 2) de voor dit beleid benodigde strijdkrachten; 3) de mate waarin de regering en het brede publiek notie hebben van het belang van de zee.

Volgens Willet wordt het huidige defensie- en veiligheidsdebat momenteel te zeer gedomineerd door op het land gerichte campagnes zoals die in Afghanistan en Irak, en asymmetrische drei- ➔

gingen zoals het internationaal terrorisme. In de samenleving bestaat dan ook de tendens de door de krijgsmacht delen aangedragen business cases voor toekomstige defensieprogramma's af te meten aan hun relevantie voor de huidige landoperaties. Het gevaar dat hierin schuilt, zo stelt het rapport, is dat de vereisten van de huidige grootschalige inzet te land ten koste gaan van de omvang en samenstelling die de zeestrijdkrachten van het Verenigd Koninkrijk op de lange termijn moeten gaan krijgen.

Binnenlandse kritiek op bepaalde militair-maritieme (bouw- en aanschaf)programma's en voor de marine nadelige herzieningen van eerdere beleidsvoornemens, zijn hierbij, aldus Willet, gebaseerd op oppervlakkige analyses van het ogenschijnlijk ontbreken van de toegevoegde waarde van zeestrijdkrachten aan voornoemde operaties. Het rapport benadrukt dat de marine in dezen wel degelijk een belangrijke rol kent. Een voorbeeld hiervan is de aanvangsfase van landoperaties zoals die in Afghanistan. Bij gebrek aan beschikbare landvliegbases, vormden hier vliegende eenheden van vliegkampschepen evenals van oorlogsbodems afgevuurde kruisvluchtwapens, de *spearheads* van de aanval. Daarnaast wijst Willet erop dat de critici voorbijgaan aan het feit dat nota bene in de Britse nationale veiligheidsstrategie beaamd wordt dat op de middellange termijn een nieuwe, door een staat geïnitieerde conventionele dreiging (ook die ter zee) kan ontstaan. Ter illustratie van het laatste verwijst de paper naar de gestage uitbouw van Aziatische marines zoals die van China en India met *blue water*-inzetmiddelen, alsook de terugkeer van grote eenheden van de Russische marine op de wereldzeeën.²

Willet geeft in het verlengde hiervan aan dat het ministerie van Financiën nimmer nalaat zijn pijlen te richten op de aanzienlijke kosten van bijvoorbeeld grote oppervlakteschepen, terwijl de waarde van dit materieel juist ligt in de mate waarin het de nationale veiligheid dient bij de afschrikking van potentiële agressors en de bescherming van economische en verdere nationale belangen.

Wat deze voor de zeestrijdkrachten nadelige visies en besluitvorming in de hand werkt, is, zoals Willet het omschrijft, de *out-of-sight*-aard van militair-maritieme operaties, die bovendien ten prooi valt aan zogeheten *sea blindness*. De laatste term hanteert hij om het huidige gebrek aan politieke en publieke bewustzijn van het belang van het gebruik van de zee mee te omschrijven. Politici en publiek ontbreekt het in zijn ogen aan inzicht, besef en kennis van het belang dat maritieme handel voor Groot-Brittannië heeft, vooral waar het de aanvoer van dagelijkse gebruiksgoederen betreft. Britse reders signaleren al jaren een reeks van dreigingen voor hun bedrijfstak als zeeroverij of de passage door zeestraten van minder vriendelijke of instabiele staten. Zij vragen zich af wat de (in omvang krimpemde) *Royal Navy* nog voor hen kan betekenen. Los van het feit dat de protectie van ruim 900 overzee opererende Britse commerciële schepen een uitdaging is voor de nog geen 25 hiervoor geschikte oorlogsbodems³, is handelsbescherming van Britse vaartuigen buiten de territoriale wateren in vredetijd formeel geen taak voor de eigen marine.

Het rapport wijst er tevens op dat door de groeiende globalisering van de maritieme handel en de toegenomen onderlinge afhankelijkheid, niet alleen de nationale maritieme handelsstromen, maar het gehele internationale wereldwijde handelsnetwerk ter zee⁴ afdoende veiligheid moet worden geboden. In dit licht pleit Willet ervoor het veiligstellen van overzeese handelslijnen en cruciale zeestraten in gevoelige regio's aan te wijzen als nationale militaire taak.

Toezeggingen van Britse regeringszijde inzake vergaande investeringen in de marine (14 miljard pond in de komende 10 jaar) ten spijt, wordt er in het rapport fijntjes op gewezen dat 'notwithstanding the improved capability and availability of modern warships, the fact that the Royal Navy has been cut in half since the end of the Cold War should send a sharp message [...] that the Royal Navy no longer has the capacity to support interests which are fundamental to the longer term security of the UK.' Een verontrustend gegeven voor een maritieme natie als het Verenigd Koninkrijk, dat teruggrijpt op de zee ten behoeve van zijn eigen veiligheid, grondstoffen, handel en, uiteindelijk, zijn welvaart. Het is daarom van belang, zo signaleert Willet, aan de belastingbetaler duidelijk te maken hoezeer de inzet van de marine, *out of sight* en *out of mind*, hun leven beïnvloedt en vormt. Zo lang de Britse winkelschappen evenwel vol blijven liggen, zal een dergelijke boodschap moeilijk zijn over te brengen. Pas bij een stagnatie van de overzeese aanvoer, zo laat Willet welhaast verzuchtend weten, zal een en ander prioriteit van zijn regering krijgen. Het blijft derhalve een uitdaging de Britse verdediging van het wereldwijde netwerk van vrije zeelijnen tot politieke prioriteit te verheffen, vóór dat het bij gebrek aan bescherming wordt aangetast.

Uit het bovenstaande mag duidelijk zijn dat Willet in zijn paper op een verhelderende wijze de uitkomsten van de eerdere workshops heeft weergegeven. De inhoud ervan vormt daarbij ook voor de Nederlandse lezer *food for thought*. ←

Verder lezen

- Lee Willet, *British Defence and Security Policy. The Maritime Contribution*, Occasional Paper. Uitgave van het Royal United Service Institute for Defence and Security Studies (RUSI) (zomer 2008).
www.rusi.org/downloads/assets/BDSP_MaritimeContribution.pdf

Noten

¹ The Spectator, 3-12-2007; The Economist, 21-4-2007; The Daily Telegraph, 5-1-2007.

² Eind augustus maakte een Russisch smaldeel geleid door het vliegkampschip Admiral Kuznetsov zijn opwachting in de oostelijke Middellandse Zee en in juli deden twee grote Russische oppervlakteschepen zich gelden in een door Moskou betwiste Noorse EEZ in de Barentszee.

³ Ter vergelijking: de Nederlandse overzeese handelsvaart telt bijna 600 schepen (excl. visserij, en zeesleep, offshore en pontons) van 100 > Grosse Tonnes tegenover 6 voor handelsbescherming geschikte oorlogschepen als M-fregatten en LCF's. Bron koopvaardijgegevens: Vlootboek databestand. Verkeer en Waterstaat. Ontwikkelingen in de Nederlandse vloot van 1 januari 2008 t/m 30 juli 2008. Halfjaar versie. Uitgave Inspectie Verkeer en Waterstaat, p. 6.

⁴ Dagelijks goed voor 40.000 scheepsbewegingen. Bron: Lee Willet, *British Defence and Security Policy. The Maritime Contribution* (2008).

Prof. dr. J. (Ko) Colijn is defensiespecialist, redacteur van *Vrij Nederland* en hoogleraar aan de Erasmus Universiteit Rotterdam

Stuurlui aan wal

Deze column begint in de lucht en valt uiteindelijk tussen wal en schip. Er vindt een stille verschuiving plaats op het slagveld. Van een revolutie wil ik niet spreken, zulke grote woorden moet je achteraf vaak weer terugnemen.

De veelgeroemde 'surge' in Irak is niet alleen het succes van de meer dan 30.000 soldaten die Bush vorig jaar liet uitrukken. Onderzoeksjournalist Bob Woodward liet ons hart sneller kloppen toen hij half september beweerde dat het Pentagon over een supergeheim wapen beschikte waarmee de ene na de andere schurkenleider kon worden uitgeschakeld. Dat was het geheim achter het succes van de *surge*; in die troepenversterking moesten we het niet zoeken. Meer mocht hij er niet over vertellen, ultrageheim, u moet hem gewoon geloven.

Zo kan ik het natuurlijk ook. Ik schrijf iets spectaculairs, verzeker u dat ik het van de baas van de MIVD zelf heb gehoord maar hij noch ik kunnen er verder ook maar iets over zeggen, te gevoelig. Ik haal er de wereldpers mee, want ik heb een sensationele verklaring voor iets onverklaarbaars. Als onderzoeksjournalist heb je het maar makkelijk, je kunt je bachelorscriptie aan de Hogeschool van Kampen wel vergeten als je op 'deep throat' baseert maar met de naam Woodward haal je met gemak de New York Times.

Misschien moeten we het geheim van de *surge* niet tussen de geheime claims van Woodward en de extra soldaten van Petraeus zoeken.

In Irak is het aantal *close air support* missies vorig jaar (2007) vijf maal zo groot geweest als in 2006. Een studie van Anthony Cordesman zegt

over Afghanistan ongeveer hetzelfde. Tussen 2004 en 2007 verdubbelde het aantal militaire vluchten vanaf de Afghaanse basis Bagram. Het aantal bombardementsvluchten steeg nog spectaculairder: in 2004 nog maar 86 keer, maar in 2007 bijna 3000 keer! En die vliegtuigen gooiden ook steeds vaker met bommen, en ze vuurden met steeds slimmere (rakere) wapens. Het verhaal van de *surge* is voor een deel het verhaal van nauwelijks opgemerkte *air surge*.

lezer, u weet het wellicht beter dan ik, maar ik las laatst dat het onbemande oorlogsschip niet ver weg meer is'

En het verhaal van de *air surge* is voor een deel ook het verhaal van de verborgen UAV, het onbemande vliegtuigje dat steeds meer uren maakt boven Irak en Afghanistan. CentCom vliegt nu boven beide theaters met meer dan 1000 van dergelijke toestellen. In totaal maken zij boven die twee landen al meer dan

10.000 vlieguren per maand. In Irak is hun gebruik vorig jaar in minder dan negen maanden tijd verdubbeld. Ruim 120 piloten zijn uit de cockpit gehaald van bemande vliegtuigen, niet om hun baan te verliezen maar om voortaan achter een beeldscherm als een desktop piloot te fungeren. En vaak niet op bases in het Midden-Oosten, maar op Creech AFB in Nevada. Daar klikken ze op 'enter' en schieten met een Hellfireraket op doelen boven het Afghaans-Pakistaanse grensgebied, zoals Al Qaidaleider Aboe Laith-el-Libby in februari ondervond.

Onbemand is onvermoeibaar. Een F16-missie van Centcom duurt gemiddeld 5 uur. Een *drone* houdt het 15 uur vol. Maar vluchten van 33 uur zijn ook al gerapporteerd. Op de Amerikaanse defensiebegroting voor 2009 vraagt het Pentagon geld voor de aanschaf van een kleine 100 nieuwe vliegtuigen. Voor het eerst gaat het om meer onbemande dan bemande nieuwe vliegtuigen.

Gaat de marine mee in deze trend? Lezer, u weet het wellicht beter dan ik, maar ik las laatst dat het onbemande oorlogsschip niet ver weg meer is. Een kleintje nog maar: de US Coast Guard en de Navy hebben interesse voor de *Protector*. Ideale robotbootjes die al dienst doen bij de Israëlische en Singaporese marine, en die aangeprezen worden als veilig middel tegen piraten en zelfmoordbootjes die aanslagen op grote tankers of oorlogsschepen (USS Cole!) willen plegen. De beste stuurlui staan voortaan aan wal. ←

Wat was de reden voor vertrek destijds?

'Toen ik 30 werd ben ik gaan nadenken hoe ik me verder wilde ontwikkelen. Ik was op dat moment *coördinator instructeurs* op de toenmalige Wapentechnische School in Den Helder en mijn carrière was volgens het geëigende patroon verlopen.

Na mijn functie bij de WTS zou ik naar alle waarschijnlijkheid HWD kunnen worden. Ik had dus een aardig beeld van de ontwikkeling die ik in de daaropvolgende 5 jaar zou gaan doormaken. Ik had in 1991 mijn Ir-titel gehaald bij de TU Delft en was afgestudeerd op het gebied van Bedrijfszekerheid. Tijdens deze studie was ik in aanraking gekomen met risico-analyses en veiligheid. In dit vakgebied wordt er veel gebruik gemaakt van bedrijfszekerheidsprincipes bij ontwerp om installaties zo veilig mogelijk te kunnen maken. Deze verworven kennis hoopte ik eens te kunnen gaan gebruiken.

Meer uit nieuwsgierigheid dan uit onvrede ging ik personeelsadvertenties bijhouden. Toen ik een advertentie tegenkwam waarin een scheepswerktuigkundige (ir) als adviseur op het gebied van arbeidsomstandigheden en veiligheid werd gevraagd was mijn interesse gewekt.

Ik heb de stoute schoenen aangetrokken en een sollicitatiebrief geschreven. Na enkele gesprekken werd er een aantrekkelijk perspectief geboden met ruimte voor ontwikkeling. Dan komt natuurlijk het moment van het doorhakken van de knoop: geef ik de zekerheden van de KM op en stap ik een avontuur tegemoet of niet? De uitdaging om een nieuw vak als (commercieel) adviseur te gaan leren deed me besluiten om de baan te accepteren en de KM te verlaten.'

Bart van den Broek

Geboortedatum	: 8 juni 1962
Rang	: KLTZE
Datum in diensttreding	: augustus 1981
Periode uit dienst	: maart 1993 – mei 1999
Huidige functie bij KM	: senior medewerker Onderzoeken Interne Beheersing bij de Defensiestaf/ Directie Aansturen Operationele Gereedstelling

Wat bent u gaan doen?

'Ik ben op 1 maart 1993 in dienst getreden als adviseur arbeidsomstandigheden bij het toenmalige Nederlands Instituut voor Arbeidsomstandigheden, het NIA, in Amsterdam. Na een inwerkperiode eerst als adviseur. Ik werd verantwoordelijk voor het zelfstandig of samen met collega's uitvoeren van opdrachten. Daarnaast was acquisitie van nieuwe opdrachten ook van groot belang. Ik ben in 1994 de opleiding tot Hoger Veiligheidskundige gaan doen om mezelf inhoudelijk te ontwikkelen en kwam er al gauw achter dat ik geen "bouten en moeren veiligheidskundige" was maar meer iemand die zich richt op organisatievraagstukken en gedrag van mensen. Daarnaast vond ik dat aandacht voor veiligheid en arbeidsomstandigheden moest worden ingebed in een Risicomanagement filosofie. In mijn projecten bij tal van bedrijven kwam ik er achter dat het gebrek aan veiligheid niet zit in het ontbreken van spullen, maar veel meer in de manier waarop het bedrijf omging met de aandacht door het hoogste management voor het vraagstuk. Ik ben doorgegroeid naar de functie van senior adviseur en het NIA is via fusies overgegaan naar een TNO instituut: TNO Arbeid.'

Waarom nu toch weer terug naar de KM?

'Mijn terugkeer kwam onverwachts. Ik werkte met veel plezier bij TNO Arbeid hoewel ik na 6 jaar als consultant met vele (veelal kortlopende) projecten wel eens behoefte kreeg om wat langer met een klus bezig te kunnen zijn om ook resultaat van het advieswerk te kunnen zien.

Begin 1999 kreeg ik telefoon van de toenmalige plaatsingsofficier met een aanbod voor een baan bij de KM. In 1998 had de KM een eigen arbodienst opgericht maar bij de certificering was de opmerking gemaakt dat de KM te weinig veiligheidskundige capaciteit had. Er waren binnen de KM wel veiligheidskundigen, maar bij de arbodienst moest deze HVK ook geregistreerd en gecertificeerd zijn. De KM kon hieraan niet voldoen. In deze periode was er nieuw beleid bij de KM om bij moeilijk vervulbare vacatures ook actief buiten de KM te zoeken. Ik kreeg het aanbod dat ik HVK zou worden bij de Arbodienst Zeemacht Noord in Den Helder en daar gelegenheid zou krijgen om deze nieuwe en jonge tak van de arbodienst op poten te gaan zetten.

Toen kwam weer een moeilijke periode van afwegingen. Ik heb daarbij net zoals bij mijn vertrek uit de KM in 1993 gekeken naar mijn ontwikkelingsmogelijkheden in de eerstkomende vijf jaar.

Toen ik de knoop had doorgehakt heb ik wel besproken dat het mijn intentie was om na mijn plaatsing bij de arbodienst bij de KM te blijven als in deze periode zou blijken dat ik mijn eigen ont-

‘het is essentieel dat we bij alle veranderingen die nog gaan komen de mens centraal stellen’

wikkeling bij de KM zou kunnen voortzetten. Dat was een van de belangrijkste lessen die ik buiten de KM heb geleerd: zorg voor je eigen ontwikkeling en maak dat bespreekbaar.’

Waar bent u nu geplaatst?

‘Bij de Defensiestaf, Directie Aansturen Operationele Gereedstelling als senior medewerker Onderzoeken Interne Beheersing. Vanuit de CDS ben ik met mijn collega’s verantwoordelijk voor OIB-onderzoeken bij uitgezonden eenheden. Daarnaast houd ik mij bezig met nog enkele andere projecten zoals het Bezwaaronderzoek. Voor mijn eerste plaatsing heb ik bewust gekozen voor Den Haag om ook deze kant, zo anders dan de operationele praktijk, van de defensieorganisatie te leren kennen.’

Was het een moeilijke keuze om weer terug te keren?

‘Het was geen moeilijke keuze om weer terug te keren. Ik wist nu wat ik zou terugvinden in de organisatie, onder andere doordat ik

tijdens mijn afwezigheid nog frequent contact had met oud klasgenoten en de KM in het nieuws volgde. Als ik in het begin collega’s tegenkwam dan was meer de vraag waar ik geplaatst was geweest in de afgelopen jaren dan dat men wist dat ik buiten de KM had gewerkt.’

Wat vond het thuisfront van uw beslissing? Gaat u weer varen, oefenen of op uitzending?

‘Het thuisfront stond volledig achter de beslissing weer bij de KM terug te komen. Ook het vooruitzicht dat ik na mijn initiële plaatsing bij de arbodienst weer zou kunnen gaan varen is nadrukkelijk besproken. Toen was er echter nog geen sprake van landuitzendingen zoals nu wel het geval is. Ik heb van 2002 tot begin 2004 gevaren als HWD aan boord van de Hr.Ms. Karel Doorman. Daarbij ook een inzetperiode in de Perzische Golf in 2003.’

U bent nu dus weer in dienst van de KM. Wat zijn uw toekomstverwachtingen?

‘Ik ben nu al weer 9 jaar terug bij de KM. Ik ben me in mijn arbodiensttijd gaan toeleggen op het sturen en begeleiden van veranderingen in organisaties, omdat ik geleerd heb dat veranderingen altijd grote impact hebben op mensen. Defensie gaat daar in mijn ogen niet altijd goed mee om. Het (hogere) management is veel meer bezig met de waan van de dag en korte termijn resultaten. Ik hoop dat ik dit werk kan voortzetten want Defensie zal naar mijn mening nog lang niet in een rustig vaarwater komen. In mijn huidige functie mag ik mij bezighouden met dit vraagstuk als medewerker in het Bezwaaronderzoek. Het is essentieel dat we bij alle veranderingen die nog gaan komen de mens centraal stellen en ons niet alleen maar laten leiden door politiek opportunisme en korte termijn doelen/resultaten.’

Hoe zou u uw ervaring met betrekking tot uw tijdelijke uitstap willen omschrijven? Raadt u het anderen aan?

‘Mijn “uitstap” was voor mij zeer waardevol. Ik heb in die zes jaar een ander vak geleerd en heb bij verschillende bedrijven in de keuken kunnen kijken tijdens adviesopdrachten. Werken buiten de KM heeft mij in belangrijke mate verder gevormd en ik merk dat ik nog steeds tegen zaken binnen de KM of Defensie aankijk door een andere dan alleen een blauwe of paarse bril.

Uitstappen is een persoonlijke keuze. Een detachering zou moeten passen in een persoonlijke ontwikkeling en op voorhand zouden de KM en de betrokkene helder moeten hebben wat deze detachering oplevert voor een verdere carrière en wat de KM kan doen met de opgedane ervaringen. Ik heb het gevoel dat de KM dit beleid niet scherp heeft, dat mensen buiten “zwemmen” en dat terugkeer ook maar matig wordt begeleid. Dat zou dan eerst moeten worden verbeterd. Als mensen een keuze maken om de KM te verlaten, dan moet dat naar mijn mening ook zijn zonder in het achterhoofd te hebben dat je nog teruggaat naar de KM. Je moet loslaten, anders kun je je niet verder ontwikkelen. Ik had geen spijt van mijn vertrek bij de KM, ik heb ook geen spijt van mijn terugkeer. Vooralsnog kan ik mijn ei goed kwijt en biedt de KM mij nog voldoende perspectief voor verder ontwikkeling.’ ←

Vice-admiraal b.d. mr. J.H.B. Hulshof

Geboortedatum : 9 september 1930 te Rotterdam

In dienst : 1948

Uit dienst, rang : 31 mei 1985, vice-admiraal

Laatste functie : bevelhebber der zeestrijdkrachten,
tevens chef van de Marinestaf

Na belast te zijn geweest met het bevel over Hr.Ms. Panter, Utrecht en Tromp, vervolgens het eskader en de zeemacht in Nederland, werd mijn laatste plaatsing bevelhebber der zeestrijdkrachten, tevens chef van de marinestaf. Op 31 mei 1985 droeg ik die functies over aan vice-admiraal Brainich von Brainich-Felth.

Walplaatsingen waren onder meer: bureau bewapening van de Hoofdafdeling materieel en het bureau plannen van de Hoofdafdeling personeel.'

Welke plaatsingen staan u het meest bij en wat en waar was het mooiste moment bij de marine?

'Ongetwijfeld zijn dat de plaatsingen als commandant van een varend schip: Hr.Ms. Panter, Utrecht en Tromp en vervolgens commandant van het eskader en Commandant Zeemacht Nederland.

Daaraan zijn ook de mooiste momenten van mijn loopbaan verbonden. Maar ik vind het moeilijk dat deel van de vraag concreet te beantwoorden, omdat het vooral gaat om het allesomvattende aspect van bevel over operationele eenheden, ongeacht de grootte van het schip of de omvang van het commando. Het gaat dus niet om een moment, maar om de aard van de functie, die met zich brengt dat ook een nauw contact met al het personeel wordt onderhouden.

'het is hier de plaats om alle marine-echtgenoten te betrekken in mijn oprechte bewondering voor de wijze waarop zij gezinnen draaiende houden, wanneer zij er alleen voor staan'

Als bevelhebber der zeestrijdkrachten was het moeilijker dit laatste aspect tot zijn recht te laten komen, maar ik heb mijn best gedaan ook de operationele eenheden van vloot (waaronder begrepen de Marine Luchtvaartdienst) en het Korps mariniers niet te kort te doen.'

Waar bent u het meeste trots op in relatie tot uw marineloopbaan?

'Op het gevaar af door mijn scheepsmakkers terecht gewezen te worden: ik denk, dat ik altijd consequent geweest ben in spreken en optreden.'

Waarom bent u destijds naar de marine gegaan?

'Door geboorte te Rotterdam en daar gewoond te hebben tot september 1948, is mijn loopbaan mede door dit gegeven bepaald. Van kind af aan was ik geïmponeerd door en daardoor geïnteresseerd in schepen, scheepvaart en scheepsbouw. Mijn uiteindelijke keuze voor de Koninklijke Marine zal waarschijnlijk beïnvloed zijn door het feit, dat ik de Tweede Wereldoorlog weliswaar niet actief, maar toch bewust heb meegemaakt en doordat ik heb beseft, dat de oorlog te land niet had kunnen worden gevoerd zonder eerst de heerschappij over de zee te verzekeren.'

Welke plaatsingen heeft u gehad?

'Na de middelbare school (HBS-B) trad ik op 13 september 1948 aan bij het Koninklijk Instituut voor de Marine samen met 115 jaargenoten. In augustus 1951 werd dit jaar benoemd tot officier. Ik werd meteen uitgezonden naar Nederlands Nieuw Guinea en geplaatst aan boord van Hr.Ms. Johan Maurits, een fregat gedurende de oorlog in Engeland gebouwd. Daarop volgde plaatsing aan boord van Hr.Ms. Woendi, een landingsschip voor tanks, dat in de Pacific door de Amerikanen in de oorlog tegen Japan was ingezet. Aan boord van beide schepen heb ik de eerste acties tegen Indonesische infiltraties meegemaakt. Verder kreeg ik plaatsingen als vuurleider aan boord van Hr.Ms. De Zeven Provinciën, als officier van artillerie aan boord van Hr.Ms. Groningen en Limburg, eerste officier van Hr.Ms. Holland en Zeeland.

Hoe kijkt u terug op uw loopbaan?

‘Met voldoening. In feite heb ik geen enkele plaatsing gehad die mij niet boeide. Ik heb voorafgaande aan een plaatsing wel eens gedacht: “Ben ik daarvoor de juiste man?” Maar telkens bleek na verloop van meestal zeer korte tijd, dat elk der toegewezen functies op mijn enthousiaste aandacht kon rekenen.

Er werd in mijn tijd ook niet gevraagd of ik een plaatsing zou ambiëren; ik werd geplaatst en daarmee was in feite de kous af. Tot en met mijn benoeming als Commandant Zeemacht Nederland, een functie waar ik nooit op had gerekend!’

Wat mist u het meest en wat helemaal niet?

‘Op het eerste deel van deze vraag past eigenlijk alleen maar een filosofisch getint antwoord. Iedereen in de Koninklijke Marine weet, dat er een einde komt aan elke plaatsing. Ook als een plaatsing goed bevalt, komt daar toch een keer een einde aan. Daar is men mee opgegroeid en wie voldoende fantasie heeft, gaat niet treuren maar kijkt vooruit. Ik kan dan ook niet zeggen, dat ik iets mis; het is gewoon geëindigd en daarna gaan we wat anders doen. Wel kan ik zeggen wat ik niet mis. Dat zijn de niet bijster nuttige vergaderingen, waarbij visie op het doel en wezen van de krijgsmacht niet zo duidelijk op de voorgrond stond, maar die ik als Chef Marinestaf ten departemente niettemin moest bijwonen.’

Hoe heeft uw gezin uw loopbaan ervaren?

‘Dit is eigenlijk een vraag voor mijn echtgenote en mijn dochter en

ik zal deze dan ook met enige schroom beantwoorden. Als marineofficier ben je nu eenmaal een soort bigamist. Je hebt een eed van trouw afgelegd als officier, maar in wezen een

soortgelijke belofte gedaan bij het huwelijk. Dat betekent, dat gerechtvaardigde eisen die gezin en dienst stellen met elkaar moeten worden verenigd. Ik denk, dat dat niet altijd is gelukt, maar echtgenote en dochter hebben de problemen die uit de dilemma's voortvloeiden begrepen en zich op bewonderenswaardige wijze aan die situatie aangepast.

Ik meen te hebben kunnen waarnemen, dat het mijn vrouw wel voldoening heeft gegeven, dat zij vanaf mijn benoeming tot CZM een wezenlijk aandeel in de goede vervulling van mijn functies heeft gehad.

Het is hier de plaats om alle marine-echtgenoten (en tegenwoordig moet ik, naar ik heb begrepen, ook zeggen: partners) te betrekken in mijn oprechte bewondering voor de wijze waarop zij gezinnen draaiende houden, wanneer zij er alleen voor staan.’

Wat bent u na uw leeftijdsontslag gaan doen?

‘Niet alleen de operationele kant, maar ook de technische kant van het marinebedrijf heeft altijd mijn belangstelling gehad. In mijn tijd was de officier van artillerie ook voor de technische kant van het werk verantwoordelijk.

Bij mijn plaatsingen bij het bureau bewapening werd ik geconfronteerd met de noodzaak dat contracten voor de aanschaf van materieel zodanig moesten worden opgesteld, dat er technisch geen problemen zouden ontstaan, maar dat zij ook in de ogen van de juristen van de afdeling waterdicht moesten zijn. Dat aspect had niet alleen mijn volle aandacht, maar ook mijn interesse. Later was ik als CZM de verwijzingsautoriteit voor de zeekrijgsraad.

Dit alles verklaart mijn belangstelling voor het recht en mijn beslissing om na mijn ontslag rechten te gaan studeren. Eerst civiel recht en na mijn afstuderen nog internationaal recht.

Zowel mijn laatste functie in de marine als deze studies hebben vermoedelijk bijgedragen aan de gedachte van de vorige vice-president van de Raad van State om mij te vragen of ik een benoeming als staatsraad zou aanvaarden. Mijn “ja” heeft geleid tot een bijna negenjarig lidmaatschap van de Raad van State. Zulkz ondanks het feit, dat ik geen lid van een politieke partij ben.’

Hebt u in de nieuwe werkomgeving opvallende verschillen met uw marinetijd ervaren?

‘De Raad van State vertoont als adviescollege ter zake van wetgeving en als rechterlijk college voor het bestuursrecht qua organisatie en doelstelling verschillen met de marine.

De Raad is dus niet een college met operationele doelstellingen en ik denk, dat dat het meest opvallende verschil is.’

Wat zijn uw huidige werkzaamheden?

‘De wet is onverbiddelijk: Op de eerste dag van de maand volgende op die waarin ik 70 jaar werd, ging ik met pensioen.

Ik ben nu alleen nog voorzitter van het bestuur van de Prins Bernhard Stichting en sinds kort ook secretaris van het bestuur van het BNMO-van Lanschot-Fonds. Beide stichtingen helpen militairen en oud-militairen, alsmede hun familie en directe nabestaanden die financieel in moeilijkheden zijn gekomen. Beide stichtingen gaan fuseren en na de fusie zal ik voorzitter zijn van het bestuur van de gefuseerde fondsen.

Ten slotte ben ik lid van de bezwarencommissie voor het personeel van de Raad van State. Verder heb ik formeel geen functies meer. Zo nu en dan wordt nog een beroep gedaan op mijn kennis en ervaring opgedaan in vroegere functies. Dat was het geval toen B en W van Amsterdam behoefte hadden aan een onafhankelijke commissie die onderzoek moest doen naar de gang van zaken rond de Probo Koala.’

Stel, u was destijds niet aangenomen, wat zou u dan zijn gaan doen?

‘Ik zou in Delft chemie zijn gaan studeren.’

Hebt nog een goed advies voor de marineleiding?

‘Iemand die al 23 jaar geleden de marine heeft verlaten moet zich bescheiden opstellen bij het geven van adviezen aan de hedendaagse leiding.

Ik volsta dan ook met twee algemeen geldende opmerkingen, die voor iedereen die een rol speelt in het besturen van de marine, bestemd zijn. Hier komen ze:

1. De opdracht voor de Koninklijke Marine luidt: Het leveren van gevechtskracht op en vanuit zee, ten einde het buitenlands beleid van de regering te ondersteunen. Wie aan dit uitgangspunt tornt, doet afbreuk aan de bestaansgrond van de marine.
2. Management (in gewoon Nederlands: bestuur) moet gebaseerd zijn op deskundigheid met betrekking tot de Koninklijke Marine.’

oktober/november

Vrijdag 17 oktober "Vergeten groenten"
Aardpeer, pastinaak, snijbiet zijn een aantal van die groenten die in de loop van de tijd in de vergetelheid zijn geraakt.

Ga terug in de tijd en reserveer NU!

18:00 uur Apertief (voor de liefhebbers serveren wij een verrassende cocktail)

3 gangen menu €20,-
4 gangen menu €23,-
5 gangen menu €26,-

Zaterdag 8 november Wildavond
4 gangen wildmenu €26,-
5 gangen wildmenu €31,-
Met live muziek!

Zaterdag 15 november Wildavond
4 gangen wildmenu €26,-
5 gangen wildmenu €31,-
Met pianist!

Woensdag 19 november Wildavond
4 gangen wildmenu €26,-
5 gangen wildmenu €31,-
Met live muziek!

Zaterdag 22 november Wildavond
4 gangen wildmenu €26,-
5 gangen wildmenu €31,-
Met quintet!

Zaterdag 29 november Wildavond
4 gangen wildmenu €26,-
5 gangen wildmenu €31,-
Met pianist!

Marineclub

Van Speijk

of toch liever niet de lucht in...

• Door: LNTKOLMARNIS H.J. van der Maas MA
en dr. V. Enthoven

Van Speijk in de kruithamer van Zr.Ms. kanonneerboot No. 2, gadeslagen door angstige Hollanders en boze Belgen. Olieverf op doek van J. Schoemaker Doyer. Amsterdams Historisch Museum B4849. (Foto: Van Speijk collectie KIM)

Volgende pagina: een van de bronzen borstbeelden die ijzergieterij Nederburgh Nering Bögel te Deventer voor de Koninklijke Marine vervaardigde. De borstbeelden werden naar een houten model gemaakt van L. Moritz. (Foto: Van Speijk collectie KIM)

Van Speijk is geen zeeheld, maar een martelaar. Hij offerde zichzelf en zijn eenheid op om de eer van de Nederlandse vlag te redden. Een daad die niet past bij de professionele marineofficier. Hij is geen voorbeeld, zeker niet voor aspirant-officieren. Van Speijk hoort thuis in het museum.

Op 5 februari 1831 raakte LTZ 2 Van Speijk met Zr.Ms. kanonneerboot No. 2 aan lager wal. Letterlijk. Hij liet zijn schip de lucht in vliegen, waarbij de meeste bemanningsleden de dood vonden. In korte tijd groeide deze daad uit tot reddingsboei van de teloorgegangene Nederlandse identiteit en Van Speijk kreeg de status van nationale held en martelaar. Of Van Speijk hiermee ook tot het paradijs zou worden toegelaten, is allerminst zeker. Al in 1833 wees de medicus Z.H. van der Feen er op dat Van Speijk zwaar gezondigd had tegen God door het recht in eigen hand te nemen.

Op instigatie van koning Willem I diende er voor altijd een marineschip naar de nationale held genoemd te worden en de Koninklijke Marine zette Van Speijk bij in het pantheon van zeehelden. Op het Koninklijk Instituut voor de Marine (KIM), thans onderdeel van de Nederlandse Defensie Academie (NLDA), ontstond een ware Van Speijk-cultus. Elke adelborst wordt geacht uit volle borst te zingen:

't Voorbeeld door Van Speijk gegeven
Volgen wij met hart en hand.

De taak van de NLDA is het opleiden van voldoende aantallen officieren die verantwoord, effectief en doelmatig handelen. De verheerlijking van het martelaarschap van Van Speijk en de eenheidsopoffering zijn hiermee in strijd. De huidige verering van Van Speijk, zoals in het adelborstenlied, een schip met zijn naam en de Van Speijk-cultus op het KIM, is niet meer van deze tijd.

Jan Carel Josephus van Speijk (1802-1831): een weinig benijdenswaardig leven

J.C.J. van Speijk werd in Amsterdam geboren als zoon van Cornelia Johanna van Brugge en Hendrik Johannes van Speijk, koopman in stokvis. Voor zijn vierde levensjaar verloor hij twee broertjes, een zusje en zijn vader. Samen met zijn moeder en zijn

twee jaar oudere broer trok het gezin in bij grootmoeder. Op tienjarige leeftijd kwam ook zijn moeder te overlijden, waarna het Burgerweeshuis zich over de wezen ontfermde. Twee jaar later trad Jan Carel in dienst bij een kleermaker, waar hij na vier jaar wegliep, vervolgens werkte hij bij een grutter om daarna weer bij een andere kleermaker in dienst te treden. Ook in het weeshuis aardde hij niet. In navolging van zijn broer solliciteerde Jan Carel met zes andere weeskinderen bij de marine, waar hij als enige werd afgekeurd vanwege zijn tengere postuur. Met steun van zijn broer deed hij tussen 1817 en 1820 nog enkele pogingen om te worden toegelaten; uiteindelijk met succes.'

In februari 1820 werd Van Speijk op achttienjarige leeftijd als stuurmansleerling geplaatst aan boord van het lineschip

Wassenaar. De slechte carrièreperspectieven en het zware zeemansleven deden hem echter besluiten terug te keren naar de kleermaker. Omdat ook dit niet aan de verwachtingen voldeed, meldde hij zich in december 1821 opnieuw bij de marine. Op 1 januari 1823 trad hij aan als adelborst der tweede klasse, waarna hij reizen naar Gibraltar en Azië maakte. In 1826 kreeg hij in Indië als LTZ2 het bevel over een kanonneerboot. Van Speijk was bij zijn ondergeschikten, meest Javanen, zeer geliefd. Hij kreeg een eervolle vermelding en de bijnaam 'de schrik der zeerovers'. In augustus 1829 keerde hij terug naar Nederland, waar hij op non-actief werd gezet. Op 25 augustus 1830 brak de Belgische Revolutie uit. Van Speijk werd opgeroepen en hij kreeg het commando over Zr.Ms. kanonneerboot No. 2. In september 1830 lag het schip voor Antwerpen op station. Op 27 oktober 1830 tijdens het bombardement van Antwerpen opende Van Speijk zelfstandig het vuur op de opstan-

delingen die het Nederlandse garnizoen in de citadel belegerden. Koning Willem I was vervolgens kwistig met het verlenen van onderscheidingen voor moed, beleid en trouw; Van Speijk ontving het Ridderkruis der Militaire Willemsorde der vierde klasse op 16 november 1830.

5 februari 1831

Die winter bleef een flottielje voor Antwerpen paraat. De omstandigheden waren zwaar, met stormachtig weer en ijsgang. Zo raakte op 19 december het korvet Komeet van eskadercommandant KLTZ Koopman op drift en dreigde aan lagerwal te raken.

Koopman zou toen hebben besloten desnoods zijn schip op te

Tekening van de situatie voor Antwerpen in februari 1831 met de plek waar Zr.Ms. kanonneerboot No. 2 ontplofte. (Bron: *Marineblad* (1930) pagina 641)

blazen. Van Speijk maakt eveneens melding van het voornemen om zijn schip op te blazen als het in handen van de opstandelingen dreigde te vallen. De commandanten zouden elkaar beloven hebben dat dit laatste, het in handen van de vijand vallen, nimmer zou mogen gebeuren.

Op 5 februari 1831 was de rivier weer ijsvrij en verlieten de Nederlandse schepen het winterstation. Hierbij raakte Zr.Ms. kanonneerboot No. 2 door een krabbend anker stuurloos en liep aan de grond, waarna Antwerpse arbeiders en gewapende burgers

en militairen toestroomden. Het schip dreigde in handen van de opstandelingen te vallen. Van Speijk heeft zijn sigaar – er is ook een versie met een pistoolschot – in een open kruisvat gegooid, waarna het schip explodeerde, waarbij hij en 25 bemanningleden het leven lieten. Slechts zes Nederlanders overleefden de ramp. Het aantal omgekomen Belgen is onbekend.²

Waarschijnlijk had men weinig of niets te vrezen van de opstandelingen. Indien Van Speijk zich had overgegeven, zou zijn schip in het ergste geval zijn geplunderd en zou de Nederlandse vlag in opstandige handen zijn gevallen, waarbij de Belgische generaals snel hun gezag hadden doen gelden en de gevangenen hadden laten beschermen op een wijze zoals dat ook met de zes overlevenden is gebeurd. De Belgische generaal Van der Smissen heeft op correcte wijze de stoffelijke resten, de mast en de Militaire Willemsorde van Van Speijk aan de Nederlandse autoriteiten overgedragen.³

Verheffing tot zeeheld

De verheffing van Van Speijk tot nationale held kan niet los worden gezien van de crisis waarin Nederland zich bevond. Door de Franse overheersing was het land zijn identiteit kwijtgeraakt en in 1814 had het koninkrijk zijn fel gekoesterde status van middelgrote mogendheid verloren. Bovendien stond Nederland er in 1830 economisch slecht voor en op cultureel gebied verkeerde de natie in een impasse. Men was op zoek naar een vaderlands gevoel: een verlangen naar de Tachtigjarige Oorlog, waarin de Nederlanders zich zo dapper hadden geweed en de Gouden Eeuw met zijn zeehelden. Met de opoffering van Van Speijk leek die wens in vervulling te zijn gegaan.⁴

Op 7 februari meldde de Nederlandse garnizoenscommandant aan Willem I: 'De dag van den 5^{den} heeft ons wederom een trefend bewijs opgeleverd, wat ware Heldenmoed en onbevleete trouw aan Koning en Vaderland vermag'. Vervolgens liet de koning zich met spoed bij de directeur-generaal der marine informeren hoe de heldendaad 'de duurzame herinnering der nakomelingschap behoort verzekerd te worden'. Al op 11 februari volgde het fameuze Koninklijk Besluit:

...tot het oprigten of daarstellen van een blijvend gedenkteken, ter gedachtenis van de heldendaad en de hoogst edelmoedige zelf-opoffering van den Luitenant ter zee, 2^e klasse, J.C.J. van Speijk, door zich met de onder zijn bevel zijnde kanonneerboot N° 2, op de 5 dezer, voor Antwerpen, liever in de lucht te laten springen, dan te gedoogen, dat onze vlag eene vernedering onderging, reeds voorloopig zijnen naam aan de vergetelheid onttrekken.

Hebben goedgevonden en verstaan te bepalen, dat van en voortaan bij de Nederlandsche Zeemagt altijd een der schepen of vaartuigen van oorlog den naam zal voeren van Van Speijk.⁵

Het in Amsterdam in aanbouw zijnde korvet Argo werd herdoopt tot Van Speijk. Er volgde ook buiten het hof en de marine een

De Senaat van het Korps adelborsten voor het praalgraf van Van Speijk in de Nieuwe Kerk in Amsterdam bij de herdenking op 25 februari 1981. (Foto: Van Speijk collectie KIM)

lawine aan eerbewijzen in de vorm van monumenten, penningen, schilderijen, prenten, tekeningen, biografieën en gedichten.⁶

In de loop der tijd waren bewindvoerders in Den Haag en notabelen in den lande van mening dat Van Speijk als voorbeeld op het KIM thuishoorde en dat allerlei herinneringsvoorwerpen, waarvan men zelf vaak niet wist wat er mee te doen, met genoegen aan het KIM werden geschonken. De mast van Zr.Ms. kanonneerboot No. 2 werd in 1842 aan het KIM overgedragen. De schilderijen van P.J. Schotel, in opdracht van Willem I vervaardigd, zijn, na aanvankelijk elders gehangen te hebben, aan het KIM geschonken. Het grote schilderij van J.J. Eeckhout en E.K.G. Wappers dat in de hal hangt, is eigendom van de Stichting Historische Verzamelingen van het Huis Oranje-Nassau en is in 1962 in bruikleen aan het KIM gegeven. Commandeur Acda heeft als VOKIM nog geprobeerd het terug te geven aan de stichting, maar die had er geen plaats voor. Relikwieën en curiosa met betrekking tot Van Speijk zijn door goede gevers aan het KIM geschonken, want daar werd immers 'alles van Van Speijk bewaard'. Zo ontstond onbedoeld op het KIM een Van Speijk-cultus. Het KIM heeft, als negentiende eeuwse instelling, deze cultus min of meer opgedrongen gekregen en zich daar niet tegen verzet.⁷

De verering van Van Speijk in het adelborstenlied is waarschijnlijk veel bewuster gebeurd. Het eerste adelborstenlied dateert van

1877 en is getiteld 'Afscheid'. Het is een afscheidslied voor een geliefde. Het tweede lied, dat thans nog in gebruik is en dat Van Speijk zo verheerlijkt, werd in 1887 gecomponeerd door kapelmeester J. Koning en van tekst voorzien door de adelborst der tweede klasse A.A. Visser. Het kan bijna geen toeval zijn dat de kapelmeester een naamgenoot is van J. Koning, de hagiograaf van Van Speijk. Het lied is, op een enkel woord na, nog altijd ongewijzigd en lang niet door iedereen gewaardeerd.⁸

Zeehelden, martelaren en de officier

Centraal staat het argument dat Van Speijk geen zeeheld is, maar een martelaar en als zodanig niet als voorbeeld voor officieren mag en kan dienen.

Zeehelden

Niet iedere persoon die zich heldhaftig heeft gedragen, verdient het predicaat zeeheld. Allereerst moet de heldendaad op zee hebben plaatsgevonden. Zo valt Charles de Boisot (c. 1530-1576) af, die tijdens het ontzet van Zierikzee in de Oosterschelde verdronk. Vervolgens moet de heldendaad tijdens een gevechtssituatie hebben plaatsgevonden. Hieraan voldoen mensenredders als Frans Naerebout (1748-1818) en Dorus Rijkers (1847-1928) niet. Ook het feit dat de Koninklijke Marine haar waardering over iemand uitspreekt, door bijvoorbeeld een schip naar die persoon te noemen, maakt zo iemand nog niet tot zeeheld. Voorbeelden zijn Reinier Claessen (c. 1565-1606), Jan van Amstel (1618-1668), Johan de Witt (c. 1625-1672), Jan Hendrik van Kinsbergen (1735-1819) en Philippus van Straelen (1894-1942).⁹

Ronald Prud'homme van Reine heeft een top-40 van zeventiende eeuwse Nederlandse zeehelden samengesteld. Hij komt tot de volgende conclusie. Allereerst vallen uitsluitend vlagofficieren deze eer te beurt. Daarnaast zijn zeeslagen essentieel. Wie als vlagofficier dapper streed, verwierf roem. Of dat treffen al dan niet met een overwinning werd bekroond, was minder belangrijk. Het hielp wanneer men tijdens het gevecht sneuvelde. De mate van beroemdheid van een zeeheld valt af te lezen aan de grootte van zijn grafmonument. Een zeeheld die niet sneuvelde, kreeg geen graftombe en werd op zijn best geëerd met een fraaie grafzerk.¹⁰ Vanwege zijn wanhoopsdaad vechten wij de status van Van Speijk van zeeheld aan. Daarbij is hij geen vlagofficier, hij heeft niet deelgenomen aan zeeslagen en hij is niet tijdens het gevecht gesneuveld.

Martelaarschap

Sinds de zelfmoordaanslagen van 11 september 2001 is het fenomeen martelaarschap voor de Nederlandse militair actueel. 'Martelaar' is afgeleid van het Griekse woord *marturion* dat 'getuigenis' betekent. De islamitische zelfmoordmartelaar is een nieuwe ontwikkeling uit het eind van de twintigste eeuw, die zich op drie punten van klassiek martelaarschap onderscheidt. Ten eerste was in de oudheid, in het Jodendom en in het Christendom een martelaar iemand die door zijn dood getuigde van zijn geloof. Het ging om martelaarschap dat door anderen dan de martelaar werd teweeggebracht. Ten tweede namen eerdere martelaren niet anderen met zich mee de dood in. Ten derde ging het om de getuigenis en niet om het doden van tegenstanders. Tegenwoordig is er

dus sprake van incorrect gebruik van de term martelaar en er zou bijvoorbeeld de term pseudo-martelaar gebruikt moeten worden! De islamitische pseudo-martelaar is een kruising tussen de Japanse kamikaze en de klassieke getuigenismartelaar. De moderne islamitisch geïnspireerde versie van pseudo-martelaarschap onderscheidt zich dus op drie punten van klassiek martelaarschap: het is *self inflicted*, neemt anderen mee de dood in en het betreft niet de getuigenis, maar het doden van tegenstanders. De daad van Van Speijk voldoet aan alle drie deze criteria."

Pseudo-martelaarschap – volgens sommige Jihadisten de opperste daad van heldendom – biedt de ultieme ontsnapping uit de dilemma's van het aardse tranendal, in het bijzonder voor individuen die zich diep vervreemd, verward, vernederd en wanhopig voelen.¹² Overigens is in alle drie de monotheïstische religies zelfdoding verboden. Voor 'martelaaroperaties' en het verschil tussen *Jihad* en zelfmoord stelt de in het Westen als gematigd bekend staande Yusuf al-Qaradawi dat iemand die zelfmoord pleegt, te zwak is om met het aardse leven om te gaan. Daartegenover staat

niet iedere persoon die zich heldhaftig heeft gedragen, verdient het predicaat zeeheld

iemand die een 'martelaaroperatie' uitvoert. Die denkt niet aan zichzelf; die geeft zijn leven voor Allah in ruil voor een plaats in het Paradijs.¹³

Waarom Van Speijk uiteindelijk voor de dood heeft gekozen, zal mogelijk mede met zijn weinig benijdenswaardige leven en het ongewild aan lagerwal raken te maken hebben gehad. Vervreemding woog zwaarder dan de dood, waarbij de invloeden van religie en cultuur blijkbaar minder belangrijk waren dan het verlies aan identiteit. Dat hij zijn eigen bemanning niet veel overlevingskansen bood, is verwijtbaar. Het motief van zijn daad zal altijd onbekend blijven, terwijl de omgeving hem tot martelaar heeft gemaakt.

Profielschets huidige krijgsmachtsofficier en leiderschap

Is pseudo-martelaarschap en leiderschap verenigbaar? Het voert te ver om uitgebreid stil te staan bij leiderschap. Hier beperken we ons tot de profielschets voor officieren zoals die gehanteerd wordt door de NLDA – in de initiële officiersopleiding van de NLDA wordt de officier voorbereid op het functioneren op het subaltern niveau – en de ideeën over leiderschap van de commandant van een mariniersbataljon.

De krijgsmacht wil verantwoord, effectief en doelmatig opereren. Hiervoor dient de officier zich vele competenties eigen te maken, zoals besluitvaardigheid, communicatie, initiatief, integriteit, omgevingsbewustzijn, oordeelsvorming, samenwerking, stressbestendigheid, verantwoordelijkheidsbesef en interpersoonlijke sensibele. Samengevat vallen hier zaken onder als: de officier neemt beslissingen ook wanneer zaken onzeker zijn of risico's inhouden; de officier neemt actie en wacht niet op aanwijzingen van hogere

hand; de officier maakt geen misbruik van de eigen positie; de officier houdt rekening met normen en waarden van anderen en houdt rekening met ontwikkelingen onder andere in de maatschappij; de officier kan een beargumenteerde keuze maken; de officier zoekt actief naar samenwerking binnen het team en houdt bij individuele acties rekening met de gevolgen voor anderen; de officier behoudt kalmte en blijft doelgericht in gevaarlijke, confronterende of levensbedreigende situaties; en de officier heeft oog en respect voor de gevoelens van anderen.¹⁴

Bij de commando-overdracht van het 2e mariniersbataljon op 26 juni 2008 hield de inkomende commandant, luitenant-kolonel der mariniers Bas Brust, zijn mannen voor: 'Look good, max flex and can do'. *Look good* slaat op overtuigend, vastberaden en effectief optreden. Daar staat een militair waar we rekening mee moeten houden. Binnen de hiërarchie van het bataljon kan men dit vertalen naar *leadership by example*. *Max flex*, maximale flexibiliteit, is een absolute vereiste om in de hedendaagse complexe operatiegebieden en samenwerkingsverbanden effectief te kunnen optreden. *Can do* spreekt voor zich en refereert vooral naar *mission accomplishment*. Onafhankelijk van het karakter van een missie en het geweldsspectrum moet de klus worden geklaard. Altijd. Als dit aansluit bij verwezenlijking van persoonlijke idealen is dat meegenomen, maar dit mag geen rol spelen. Kortom: 'we are in the life saving business'. Zoals Lance Corporal Matthew Croucher zich recent in Helmand heeft onderscheiden door zich op een granaat te werpen om zijn kameraden te beschermen. Op wonderbaarlijke wijze hebben Croucher en zijn eenheid de aanslag nageenog ongeschonden overleefd.¹⁵

Conclusie

De opoffering van Van Speijk was een wanhoopsdaad en geen heldendaad. Dat eerbetoon verbergt de bedenkelijkheid van zijn daad en illustreert vooral dat de nationale trots destijds al met weinig tevreden was. Van Speijk belichaamt aspecten van hetgeen wij nu bestrijden, of dat nu zelfopoffering, zelfmoord, martelaarschap, heldendom of wanhoopsdaad wordt genoemd. Zelfopoffering is bewonderenswaardig, maar hiervan is bij Van Speijk geen sprake. Het feit dat hij onnodig 25 van zijn bemanningleden mee de dood in heeft gejaagd, heeft niets te maken met het opzij zetten van eigenbelang. Deze eenheidsopoffering duidt tegelijkertijd op een keuze tot pseudo-martelaarschap, in plaats van zelfmoord. Bij zelfmoord hoeven geen slachtoffers te vallen, bij pseudo-martelaarschap maakt dat niet uit. Heldendom wordt vooral verbonden met het redden van mensenlevens, zoals blijkt uit het toekennen van het George Cross aan Lance Corporal Matthew Croucher. Van Speijk zouden we tegenwoordig een *lone-wolf avenger* noemen, iemand die het recht in eigen hand neemt.¹⁶ Van Speijk voldoet aan het profiel van de pseudo-martelaar. Het motief van zijn daad duidt in de richting van een wanhoopsdaad. Samengevat is van Speijk geen zeeheld, maar een pseudo-martelaar en zeker geen voorbeeld voor aspirant officieren. De huidige verering van Van Speijk binnen de KM past niet meer bij het hedendaagse professionalisme van de krijgsmacht. Daarom doen we aan de volgende instanties een oproep.

Allereerst nodigen we de Admiraliteitsraad uit in overweging te

willen nemen om de Majesteit te vragen het KB van 11 februari 1831, dat er altoos een Nederlands marineschip naar Van Speijk vernoemd zou worden, in te trekken. In de professionele Koninklijke Marine van de 21ste eeuw is het ongepast deze pseudo-martelaar nog te eren. Van Speijk is geen zeeheld en hij hoort niet thuis in het marinepantheon. Hij is geen De Ruyter of Tromp. En tenslotte is de zelfopoffering van Van Speijk niet meer van deze tijd. Nu recent een marineschip vernoemd is naar de republikein Johan de Witt, lijkt de tijd rijp om dit KB in te trekken.

Verder roepen we de Commandant Opleidingen KIM op het KIM te 'ontSpeijken'. Als pseudo-martelaar kan en mag Van Speijk geen voorbeeld zijn voor aspirant officieren. Een dergelijke zelfopoffering past niet waar de opleiding voor staat. Van Speijk is onderdeel van ons nationale culturele erfgoed en hoort thuis in het museum. Het Amsterdams Historisch Museum, gevestigd in het voormalige Burgerweeshuis, lijkt een goede plek om deze erfenis onder te brengen.

Tenslotte vragen we de Senaat van het Korps adelborsten om naar alternatieven voor het huidige adelborstenlied te zoeken. De tekst zou kunnen worden herzien of herschreven. En er is natuurlijk de tekst van het eerste adelborstenlied 'Afscheid' uit 1877. ←

LNTKOLMARNIS H.J. van der Maas MA is Korpshoofd Mariniers aan de Nederlandse Defensie Academie.

Dr. V. Enthoven is historicus en verbonden aan de Nederlandse Defensie Academie en de Vrije Universiteit. Het artikel is op persoonlijke titel geschreven.

Noten

1. J. Koning, *Leven van Jan Carel Josephus van Speijk* (Den Haag, 1832).
2. Ibidem.
3. H.A. Ritter, 'Van Speijk's zelfopoffering', *Marineblad* (1930) 632 ev.
4. J.Th. Bank, *Het roemrijk vaderland. Cultureel nationalisme in Nederland in de negentiende eeuw* (Den Haag, 1990).
5. Koning, *Leven*, bijlage 35; Nationaal Archief, Staatssecretarie 3522, 10-12 februari 1831.
6. S. de Vries, *De lucht in gevlogen, de hemel in geprezen. Eerbewijzen voor Van Speijk* (Haarlem, 1988).
7. G.M.W. Acda (e.a.), *Het Instituut. Honderdveertig jaar opleiding tot marineofficier, 1829-1999* (Amsterdam, 2000) 235-237.
8. Ibidem, 131 en 198-299.
9. *Het leven en de daden van Nederlandse meest beroemde zeehelden en vlootvoogden* (Amsterdam, 1841); L. Eeckhout, *Het admiralenboek. De vlagofficieren van de Nederlandse marine, 1382-1991* (Amsterdam, 1992).
10. R. Prud'homme van Reine, *Zeehelden* (Amsterdam, 2005) 149-150; G.G. Helinga, *Zeehelden uit de Gouden eeuw* (Zutphen, 2006).
11. E-mail Hans Jansen (27 augustus 2008).
12. J. Stern, *Why Religious Militants Kill; Terror in the Name of God* (New York, 2003) 3-6.
13. De webpagina van arabist H. Jansen, URL: <http://www.arabistjansen.nl>.
14. Profielschets subalterne krijgsmachtsofficier, vastgesteld door CDS, nota nr. S2007017387 (27 juni 2007).
15. 'Grenade Hero Awarded George Cross', webpagina van de BBC, URL: <http://news.bbc.co.uk> (24 juli 2008).
16. Stern, *Why Religious Militants Kill*, 172-187.

Het Hoofdbestuur van de KVMO is op zoek
naar kandidaten voor de functie van

Penningmeester KVMO

De penningmeester KVMO is lid van het Hoofdbestuur en Dagelijks bestuur van de vereniging. Hij of zij:

- is verantwoordelijk voor het administratieve beheer van de boekhouding, de salarisadministratie van de KVMO en het betalen van facturen en salarissen (via internetbankieren);
- controleert de boekhouding van het secretariaat KVMO en de salarismutaties van het salarisadministratiekantoor;
- stelt in samenwerking met voorzitter de begroting van de KVMO op;
- ziet toe op juiste uitvoering van de begroting en rapporteert op kwartaalbasis de realisatie aan het Hoofdbestuur;
- maakt de financiële jaarstukken voor de Algemene Vergadering;
- adviseert over financiële bedrijfsvoering van het hoofdkantoor KVMO;
- beheert in overleg met voorzitter en beleggingsdeskundige de effectenportefeuille van de KVMO.

De werkzaamheden nemen gemiddeld 1 á 2 uur per week in beslag, exclusief de voorbereiding van rapportages en deelname aan de 6-wekelijkse vergaderingen. Goede kennis van dubbel boekhouden is noodzakelijk. Enige kennis van salarisadministratie strekt tot aanbeveling.

De penningmeester KVMO krijgt faciliteiten op basis van de regeling militaire vakbondswerkzaamheden, waaronder 2 á 3 uur op de huidige functie per week. De functie is onbezoldigd maar maakt aanspraak op een vrijwilligersvergoeding van gemaakte funktiekosten en reiskosten.

Heeft u interesse of wilt u meer informatie?

Neemt u dan contact op met de voorzitter KVMO, KLTZ P. van Maurik, voorzitter@kvmo.nl of 070-3839504

Jubileumconcert KVMO-KIM op 13 oktober

Op maandag 13 oktober 2008 geeft de KVMO voor de derde maal op rij samen met het KIM een concert in het Zaalje van het Koninklijke Instituut voor de Marine.

Opnieuw zal het harmonieorkest Winnubst uit Den Helder de avond invullen. Dit jaar staat het concert in het teken van het 125-jarig bestaan van de KVMO.

Voor de pauze kunt u een bijzonder muzikaal verhaal bewonderen over kapitein Ahab, beter bekend uit Moby Dick.

Na de pauze brengt Winnubst een variatie aan harmoniemuziek. Tijdens deze jubileumavond presenteert Winnubst aan de KVMO de speciaal voor het 125-jarig bestaan gemaakte muziek CD. De muziek daarvoor is ook in het Zaalje, met zijn bijzondere akoestiek, opgenomen.

De zaal is geopend vanaf 19.45 uur. Het concert begint om 20.15 uur. Voor het concert zijn ongeveer 150 plaatsen beschikbaar. U kunt reserveren via info@KVMO.nl, onder vermelding van 'KVMO-KIM concert 2008'.

Het hoofdbestuur van de KVMO heeft de droeve plicht u in kennis te stellen van het overlijden van:

P.M. van der Struis, SBN b.d. († 6 september 2008)

W.H.M. van der Velden, LTZA 2 OC b.d.

(† 25 augustus 2008)

H.P. Romer, LTZ 1 b.d. († 13 augustus 2008)

J.J. Boot, KLTZ († 10 augustus 2008)

F.E. Kruimink, VADM b.d. († 7 augustus 2008)

J.W. Boele, LTZSD 1 b.d. († 24 juli 2008)

W.T. Lansink, KTZ b.d. († 18 juli 2008)

Wij betuigen de nabestaanden onze deelneming en wensen hen veel sterkte toe.

Regio-activiteiten 2008

Regio Noord

15 okt	KVMO borrel
19 nov	locatie : Marineclub, Den Helder
17 dec	tijd : van 17.00 – 19.00 uur
7 okt	PA borrel voor oud-officieren
4 nov	locatie : Marineclub, Den Helder
2 dec	aanvang : 17.30 uur

Regio Midden

14 okt	Regiovergadering met aansluitend borrel
11 nov	locatie : Coffeecorner van gebouw 35 op de
9 dec	Frederikkazerne te Den Haag
	tijd : 17.00-19.00 uur

Regio Zuid

8 okt	Regiovergadering
	locatie : Oostende – België
	aanvang : 09.45 uur, verzamelen bij ML-Vlissingen
30 okt	Mosselmaaltijd
	locatie : de Merelhoeve - Nw&St.Joosland
	aanvang : 18.00 uur
14 dec	Winteractiviteit
	locatie : de Merelhoeve - Nw&St.Joosland
	aanvang : 18.00 uur

Voor deze activiteiten dient u zich 5 werkdagen van te voren op te geven
bij P. v.d. Laan. Tel/fax 0118602677 - e-mail: f2hvpvanderla@hetnet.nl

De Koninklijke Vereniging van Marineofficieren

Ere-leden:

Ir. S.J.J. Hoffmann, KTZT b.d.

drs. G. Brand, KTZA b.d.

K.G. Spaans, LTZSD 1 b.d.

A.H.P. Knoppen, KOLMARN b.d.

L.J.M. Smit, KTZ b.d.

Drs. T.G.D. Steenbeek, KTZA b.d.

Hoofdbestuur:

Voorzitter:

P.J. van Maurik, KLTZ

Vice-voorzitter:

H.J. Bosch, LNTKOLMARN

Hoofd Sectie Georganiseerd Overleg:

ing. M.E.M. de Natris, LTZ 1

Secretaris:

drs. T.R. Timmerman, LTZA 2 OC

Penningmeester:

H.M.J. van de Burgt, KLTZA

Leden:

Regio Noord

ing. F.J.J. Schoonhoff, LTZE 1

Regio Midden

K.F.J. Henkelman, KLTZ

Regio Zuid

J.T. van Elsen, LTZ 1

Werkgroep Postactieven

P.J.G. van Sprang, KTZA b.d.

Werkgroep KMR's

mr. S. Boeke, LTZA 2 OC b.d. KMR

Werkgroep Jongeren

ir. W.L. van Norden, LTZE 2 OC

Regiobesturen:

Noord:

ing. F.J.J. Schoonhoff, LTZE 1

mw. J.S.I. Bisdonk, LTZE 1

H.T. van Wilgenburg,

LTZVK 2 OC b.d.

mw. A.L.P. Vrijburg, LTZSD1 b.d.

A. van Gils, MAJMARN b.d.

ir. W.L. van Norden, LTZE 2 OC

Midden:

K.F.J. Henkelman, KLTZ

J. de Jonge, KLTZ

T.H. van der Steen, LTZE 1

P.J.G. van Sprang, KTZA b.d.

H. Plug, LTZ 1

B.B.M. Keers, LTZA 2

N. van de Pol, LTZA 2

Zuid:

J.T. van Elsen, LTZ 1

H. Willems, KLTZSD b.d.

P. van der Laan, Maj KL b.d.

mw. A.S.A. de Vries, LTZA 1

Caribisch Gebied:

H.J. Bosch, LNTKOLMARN

F.J. Jansen, LTZ 1

Adres secretariaat:

Wassenaarseweg 2

2596 CH Den Haag

T : 070-3839504

F : 070-3835911

E : info@kvmo.nl

W : www.kvmo.nl

De KVMO heeft een samenwerkingsverband met Onderlinge Bijstand (www.onderlingebijstand.nl). Voor nadere informatie of het verkrijgen van aanvraagformulieren kunt u contact opnemen met het secretariaat KVMO.

De deadline voor het aanleveren van bijdragen voor de rubriek KVMO-zaken voor het novembernummer is 13 oktober 2008.

KVMO 125 1883-2008 JAAR

Jubileumcongres KVMO

‘Gezamenlijke toekomst en persoonlijke ontwikkeling’

Op dinsdag 4 november vindt in Amsterdam het interactieve Jubileumcongres van de KVMO plaats. Het wordt een inspirerende, nuttige en vooral feestelijke dag, dus mis het niet!

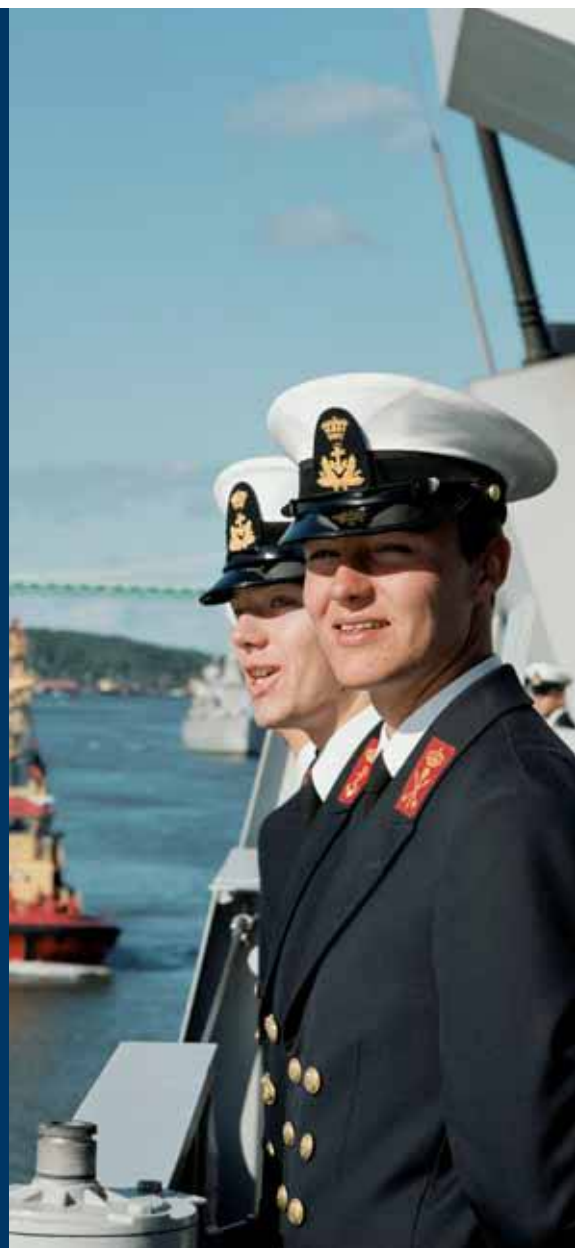
Programma

vanaf 09.00 uur	Ontvangst met koffie en thee
09.45 uur	Opening voorzitter KVMO. Daarna koffie/thee met jubileumspecialiteit
10.30 uur	De eerste ronde workshops en lezingen Geef uw voorkeuren op via www.kvmo.nl zie voor meer info het inlegvel in dit Marineblad
11.45 uur	De tweede ronde workshops en lezingen
13.00 uur	Tijdens de lunch is er alle gelegenheid om bij te praten!
14.15 uur	Start van het middagprogramma met onder meer een interactieve forumdiscussie met het thema “De grens van de Verkenningen”
	De middag wordt omlijst met een bijzondere jubileumactiviteit
16.00 uur	Afsluiting voorzitter KVMO
16.15 uur	De steelband van het Korps Mariniers begeleidt de feestelijke receptie

Locatie: het evenementencentrum van de Marinekazerne te Amsterdam

Op www.kvmo.nl kunt u zich aanmelden en inschrijven voor de workshops en lezingen. Liever inschrijven per post?

Mail uw verzoek hiertoe dan naar info@kvmo.nl of bel 070-3839504.

4 november - Marinekazerne Amsterdam - Mis het niet!

• IN DIT NUMMER:

- Interview met de kiezer
- Onderzoek ongewenst gedrag bij de krijgsmacht
- Vulcano: de lange arm van het LCF
- Van Speijk, of toch liever niet de lucht in...

• EN VERDER:

- Ko Colijn: Stuurlied aan wal
- In beeld: W. Klaas
- Terugblikken met...: VADM b.d. mr. J.H.B. Hulshof
- Jubileumconcert KVMO-KIM